

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Šárka Vandová

**Přijímání zdravotně postižených dětí do základních
škol v ČR ve světle práva na vzdělání**

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Přijímání zdravotně postižených dětí do základních škol v ČR ve světle práva na vzdělání vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. listopadu 2018

Šárka Vandová

Zde bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce JUDr. Maximovi Tomoszkovi, Ph.D. za to, že se ujal vedení mé práce, a za jeho vstřícnost, kterou mi při psaní této diplomové práce poskytl.

Obsah

Seznam použitých zkratků.....	6
Úvod.....	8
1. Mezinárodní závazky státu a právo dítěte na vzdělání	11
1.1 Podpora a ochrana vzdělávání jako lidského práva	11
1.2 Mezinárodní závazky v oblasti ochrany práva na vzdělání	12
1.2.1 Úmluva o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání z roku 1960 – ČSSR smluvní stranou od roku 1962	13
1.2.2 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 pro ČR platná od 4.1 1969 (tehdejší ČSSR)	13
1.2.3 Mezinárodní pakt o hospodářských, kulturních a sociálních právech z roku 1966 – ČSSR smluvní stranou od roku 1976.....	14
1.2.4 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 – pro ČR platná od 18. 3. 1982 (tehdejší ČSSR)	14
1.2.5 Úmluva o právech dítěte z roku 1989 - pro ČR platná od 6. 2. 1991 (tehdejší ČSFR)	15
1.2.6 Evropská úmluva o ochraně lidských práv z roku 1950 nyní ve znění protokolů 11 a 14 - ČSFR smluvní stranou od roku 1992	16
1.2.7 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006 – pro ČR platná od 12. 2.2010.	17
1.3 Kontrola dodržování závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv a možnosti obrany při jejich porušení	19
1.4 Právo EU a její ochrana práva na vzdělání dětí se zdravotním postižením	22
1.4.1 Vliv EU na českou právní úpravu	22
1.4.2 Primární právo	22
1.4.3 Sekundární právo	23
2. Právo na vzdělání dětí se zdravotním postižením v českém právním řádu jeho vývoj a současný stav	26
2.1 Historický nástin práva na vzdělání v ČR a zákaz diskriminace	26
2.2 Současná právní úprava a její zdroje a definice zdravotního postižení	29
2.2.1 ADZ a školský zákon	30
2.2.2 Proces přijímání do ZŠ a jeho specifika u dětí se zdravotním postižením	31
2.2.3 Další postupy při vzdělávání dětí se zdravotním postižením	33
3. Ústavnost současné právní úpravy ČR.....	34

3.1	Teoretická východiska při přezkumu závazků	34
3.2	Podstata práva na inkluzivní vzdělání	36
3.3	Rodiče a jejich role v procesu přijímání dítěte do ZŠ.....	38
3.3.1	Řešení kolize práva na vzdělání versus rodičovská práva	39
3.4	Kladné doporučení SPC jako podmínka pro přijetí dítěte do základní školy a test ústavnosti	40
3.4.1	Kolize práv v procesu přijímání a test proporcionality	42
3.5	Individuální vzdělávání.....	43
3.5.1	Kolize a test proporcionality v případě individuálního vzdělávání.....	45
	Závěr	47
	Bibliografie	49
	Abstrakt.....	56
	Abstract	56
	Klíčová slova	57
	Key Words.....	57

Seznam použitých zkratk

ADZ – zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ČR – Česká republika

ČSFR - Československá federativní republika

ČSSR - Československá socialistická republika

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

EU – Evropská unie

EULP - Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

LZPS - Listina základních práv a svobod, součást ústavního pořádku ČR, vyhlášená v č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OZP - Osoby se zdravotním postižením

PL ÚS – Plénum Ústavního soud

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

SDEU - Soudní dvůr Evropské unie

SFEU - Smlouva o fungování Evropské unie

SPC – Speciálně pedagogické centrum

SŘ - zákon č. 500/2004 Sb., zákona o správním řádu, ve znění pozdějších předpisů

Školský zákon - zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Ústava - zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů

Úmluva OZP - Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášená pod č.
10/2010 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů

VOP – Veřejný ochránce práv

WHO – World Health Organization

ZŠ – Základní škola

Úvod

„*J sme svobodní pouze tehdy, jestliže víme, a to v poměru k našemu vědění. Není svobody bez volby a neexistuje žádná volba bez vědění.*“¹ Těmito vznešenými slovy amerického soudce Cardoza chci uvést svou diplomovou práci, ve které se budu zabývat problematikou práva na vzdělání. Tématem této diplomové práce je: Přijímání zdravotně postižených dětí do základních škol v ČR ve světle práva na vzdělání. Citace myšlenky amerického soudce je tématu ušito jako na míru, neboť tato svoboda byla dětem se zdravotním postižením dlouho upírána. Zejména v totalitních režimech byly tyto děti umísťovány do speciálních škol a nebyla jim tak umožněna plná účast ve společnosti², neboť plnohodnotné právo na vzdělání je předpokladem pro rovnocenný výkon dalších práv.³ Historickému postavení osob se zdravotním postižením se budu rovněž věnovat v rámci druhé kapitoly této práce, protože pro pochopení současného stavu je důležité nastínit i tyto souvislosti. Tolerance této nerovnosti byla typická, zejména pro komunistický režim. O to více je paradoxní, že v době tohoto režimu se Československo stalo smluvní stranou hned několika úmluv, které zakotvily rovný přístup ke vzdělání. Mezi tyto dokumenty patřila například - Úmluva o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání z roku 1960, k níž Československo přistoupilo v roce 1962. Dále je možné zmínit Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, kulturních a sociálních právech oba z roku 1966, k nimž Československo přistoupilo v roce 1976.

Právo na vzdělání, které je zakotveno v čl. 33 Listiny základních práv a svobod (dále jen LZPS), jež je součástí ústavního pořádku České republiky, a i v dalších dokumentech, jimiž se budu podrobněji zabývat v kapitole věnující se mezinárodním závazkům státu v dotčené oblasti. Podle LZPS ho lze rozdělit do 3 oblastí, a to: „*právo na rovný a férový přístup, právo na setrvání ve vzdělávacím procesu při plnění stanovených podmínek a právo na vzdělání*

¹ Původně od BENJAMIN N. CARDOZO, The Paradoxes Of Legal Science 104 (photo. reprint 1982) (1928) . Citováno dle BITENSKY, S. H., *Teoretika Foundations for a Right to Education under the U.S. Constitution: A Beginning to the End of the National Education Crisis. Northwestern University Law Review*, 1992, Vol. 86, No. 3, s. 550. [překlad autor].

² MICHALÍK, Jan. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vydání. Ústí nad Labem: EdA 2012, s. 68.

³ *Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment 13 (Twenty-first session, 1999), The Right to education (article 13 of the Covenant), UN doc. E/C.12/1999/10, [online]. [cit. 11. listopadu 2017]* Dostupné na

< http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW%2BKyH%2BnXprasyMzd2e8mx4cYID1VMUKXaG3Jw9bomilLKS84HB8c9nIHQ9mUemvt0Fbz%2F0SS7kENyDv5%2FbYPWAxMw47K5jTga59puHtt3NZr_.

určitého obsahu v určité kvalitě.“⁴ Předmětem této práce je oblast rovného a férového přístupu ke vzdělání, jehož obsahem jsou například přijímací zkoušky, ale i sociální pozadí spočívající v přístupu ke vzdělání pro různé skupiny ve společnosti, ke kterým se řadí i osoby se zdravotním postižením. Právo na vzdělání osob se zdravotním postižením je výslovně vyjádřeno

v mezinárodní Úmluvě OSN o ochraně práv a důstojnosti osob se zdravotním postižením konkrétně v čl. 24, který stanoví: „*Smluvní státy úmluvy uznávají právo všech osob se zdravotním postižením na vzdělání.* Mohlo by se zdát, že aspekt práva na vzdělání podle čl. 33 LZPS spočívající v právu na setrvání ve vzdělávacím procesu při plnění stanovených podmínek, se překrývá s přístupem ke vzdělání, jenž je předmětem této diplomové práce. Právo na setrvání ve vzdělávacím procesu při plnění stanovených podmínek jej však spíše doplňuje, neboť v kontextu této práce by tento aspekt mohl znamenat možnost přezkumu rozhodnutí ředitele školy o opakování ročníku z důvodu časté absence za předpokladu, že by toto rozhodnutí bylo zdůvodněno tím, že je to pro dítě se zdravotním postižením lepší, a to bez existence problému s prospěchem.

Téma jsem si zvolila hlavně pro jeho aktuálnost a přínosnost, neboť se v současné době mluví o inkluzi, její prospěšnosti a zdařilosti či nezdařilosti jejího provedení. Domnívám se však, že hodnotit zdařilost provedení inkluze je v současnosti předčasné, proto jsem se rozhodla analyzovat pouze jeden z aspektů inkluze, tak jak jsem nastínila výše. Mohlo by se zdát, že právo na vzdělání osob se zdravotním postižením je okrajovým tématem. Není to tak docela pravda, zdravotním postižením trpí minimálně 10 % občanů Evropské unie (dále jen EU).⁵

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnocení právní úpravy ČR v této oblasti a také podrobení některých problematických aspektů právní úpravy testu ústavnosti. K dosažení těchto cílů se budu ve své práci věnovat, jednak závazkům ČR v této oblasti, poté bude následovat konfrontace některých problematických aspektů právní úpravy s ústavním pořádkem ČR. Tato práce bude mířit k zodpovězení následujících výzkumných otázek: Je právní úprava ČR dostatečná vzhledem k mezinárodním závazkům ČR v této oblasti? K zodpovězení této otázky bude sloužit zejména druhá kapitola, která bude věnovaná mezinárodním závazkům státu. Je současná právní úprava v souladu s ústavním pořádkem

⁴ BOBEK, Michal. In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxv, s. 679 (čl. 33 LZPS).

⁵ Rada EU. *Návrh směrnice zavádějící princip rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením*. [online]. nrzp.cz, [cit. 1. listopadu 2017]. Dostupné na < www.nrzp.cz/dokumenty/zahranicni/DSS-EDF_cz.doc >.

ČR? Zde lze zejména vyzdvihnout nutnost kladného doporučení speciálně pedagogického centra k přijetí dítěte se zdravotním postižením ke vzdělávání do základních škol. Chrání naše úprava právo na vzdělání těchto dětí i proti svévoli jejich rodičů? Právo volby vzdělávání dítěte patří do obsahu rodičovské odpovědnosti, která je zákonným odrazem rodičovských práv zakotvených v čl. 32 LZPS. A proto i přes existenci kladného doporučení centra patří konečné rozhodnutí do sféry rodičů, kteří nemají povinnost toto doporučení akceptovat, což může výrazně zasáhnout do práva na vzdělání jejich dítěte. Tato skutečnost je značně problematická z hlediska ústavnosti. Je dost možné, že právní úprava projde testem ústavnosti, to ovšem neznamená, že realizace práva na vzdělání dětí se zdravotním postižením z hlediska české právní úpravy je bezproblémová. V podrobnostech se těmto aspektům budu věnovat ve třetí části této práce. Při zpracování této práce budu využívat zejména deskriptivní a analytickou metodu.

Co se týče dosavadního vědeckého zpracování tématu je nutno přiznat, že otázka přijímání dětí se zdravotním postižením do základních škol v ČR nebyla dosud řešena. V širším kontextu otázky práva na vzdělání se specifikací na tuto skupinu obyvatel již řešeny byly, jak v monografiích, tak v judikatuře, alespoň okrajově, i to byl důvod, proč jsem se rozhodla tomuto tématu ve své práci věnovat. Zde, jen pro příklad, uvedu monografii Jana Michalíka Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole nebo monografii Dalibora Jílka Cesty ke škole respektující a naplňující práva dítěte, kde je několik kapitol věnující se i této problematice. Z judikatury lze uvést Rozsudek ESLP ze dne 29. ledna 2013 ve věci Horváth a Kiss proti Maďarsku.

Některé otázky, však zůstávají otevřené pro další výzkum, neboť přesahují možnosti této práce. Například častý argument odpůrců inkluze, a to snížení kvality vzdělávacího procesu pro ostatní žáky v důsledku přijetí žáka se speciálními potřebami, jejichž intenzita není v klasické škole zvládnutelná. Dále třeba problematika podpůrných opatření při vzdělávání. Obě tyto oblasti by si jistě zasloužily pozornost v samostatných vědeckých pracích.

Samozřejmostí je dodržování citačních pravidel a směrnice děkanky. Ve své práci využiji kromě aktuálních právních předpisů také judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu a dalších vrcholných soudů dostupných v jejich databázích, dále stanoviska veřejné ochránčyně práv z oblasti práva na vzdělání a další relevantní zdroje v podobě monografií a dalších podkladů.

1. Mezinárodní závazky státu a právo dítěte na vzdělání

Abych se mohla věnovat právu na vzdělání a následně jeho realizaci, jejímž aspektem je bezesporu i přijímání dětí do základních škol v ČR s důrazem na děti se zdravotním postižením, musím hledat a najít odpovědi na následující otázky: Jak je chápáno právo na vzdělání? Jaké má stát mezinárodní závazky v této oblasti a z čeho vyplývají? Jak je plnění těchto závazků kontrolováno, a co lze dělat při jejich porušení?

1.1 Podpora a ochrana vzdělávání jako lidského práva

V předešlé kapitole byly nastíněny oblasti práva na vzdělání, jak je chápe čl. 33 Listiny základních práv a svobod. Na tomto místě je třeba dodat obecnější výklad práva na vzdělání.

Právo na vzdělání náleží všem. Tuto myšlenku vyslovil již Komenský ve svém díle *Didaktika velká*: *"všecka mládež má být svěřována školám, neboť ti, kdo se narodili lidmi, narodili se k tomu účelu, aby byli tvory rozumnými."*⁶ Navíc podporoval výuku ve skupině před výukou domácí.⁷ I tyto myšlenky, lze interpretovat tak, že právě přes vzdělání je možné realizovat další práva. Ústavní soud ČR se ve svém nálezu vyslovil v tom smyslu, že toto právo nepovažuje za právo základní, ale řadí jej do kategorie tzv. ostatních práv a svobod.⁸ V odlišném stanovisku soudce Hollander vyslovil názor, že i toto právo lze považovat za právo základní.⁹ I přes toto rozlišení je vidět, že si státy ČR nevyjímají uvědomují důležitost

⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jana Amose Komenského Didaktika velká*. Vyd. 3. Brno: Komenium, učitelství nakladatelství, 1948. Pedagogické klasobraní; sv. 2., s. 68.

⁷ Tamtéž, s. 66-67.

⁸ Nález ÚS ČR ze dne 3.4. 1996, sp.zn. Pl. ÚS 32/95: *"Jak již bylo konstatováno v nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/95, obsahuje Listina některá základní lidská práva, jež svou povahou jsou sociálními hodnotami konstituujícími hodnotový řád společnosti. V sociálním procesu plní tyto hodnoty funkci spíše jen ideálně typických kategorií, jež vyjadřují cílové představy a pod něž lze zahrnout především svobodu. Hospodářská, sociální a kulturní práva uvedená v hlavě čtvrté Listiny, k nimž náleží podle čl. 33 i právo na vzdělání, k uvedeným hodnotám obsahujícím ideálně typické dimenze nelze podle názoru Ústavního soudu přiřadit. Tomuto závěru zdá se nasvědčovat i rozdílnost úpravy jednotlivých základních práv přímo samotnou Listinou. Zatímco totiž kupříkladu svoboda je zde koncipována jako základní lidské právo "bez dalšího", kterážto koncepce je vyjadřována tím, že omezení jakékoliv její formy je podmiňováno zákonem (čl. 7 odst. 1, čl. 8, 9, 10 apod. Listiny), hospodářská, sociální a kulturní práva jsou buď výslovně konkretizována v samotné Listině (např. čl. 33 odst. 2: "Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách,"), nebo jejich konkretizace je přenechávána zákonu. V této souvislosti je pro výše uvedenou argumentaci významný právě čl. 41 odst. 1 Listiny, v němž se stanoví, že práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Takovým zákonem je např. zákon, jenž stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu (čl. 33 odst. 4 Listiny)."*

⁹ Tamtéž odlišné stanovisko č.1: *"Podmínkou existence základního práva nebo svobody je možnost jeho konkretizace a individualizace. V případě studia na vysoké škole tyto znaky vymezit lze, a to následujícím způsobem: Obsahem základního práva na vysokoškolské vzdělání je nikoli pouze právo ucházet se o studium na vysoké škole, nýbrž i právo být přijat ke studiu a právo studovat na vysoké škole, a to na základě splnění školou (nebo státem) předem stanovených podmínek, rovnosti šancí a tím i práva na využití objektivizovatelných možností vysoké školy. Podmínky přijímání na vysoké školy z hlediska ústavního musí být, proto určeny předem"*

tohoto práva s důrazem na základní vzdělání. Je to vidno i z deklarace tisíciletí, jejímž cílem č. 2 je právě dosažení základního všeobecného vzdělání pro všechny.¹⁰ Z pohledu OZP je důležitá Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, která ve svém čl. 26 zakotvuje právo na vzdělání pro všechny. Dále je významná Světová deklarace vzdělání pro všechny tzv. Jomtienská deklarace z roku 1990, v jejímž čl. 3 odst. 5 je požadavek zvláštní pozornosti vzdělávání postižených osob, rovný přístup ke vzdělání a jeho systémovost. Zde můžeme spatřovat základ pro inkluzivní vzdělávání. Deklarace ovšem nestačí, neboť jsou to pouze politická prohlášení bez možné vymahatelnosti, proto byla potřeba vtělit tyto závazky do mezinárodních úmluv, kterým se věnuji v následující podkapitole.

1.2 Mezinárodní závazky v oblasti ochrany práva na vzdělání

Mezinárodní závazky státu v oblasti práva na vzdělání jsou zakotveny v několika dokumentech, které představují, jak univerzální ochranu práva na vzdělání, tak ochranu regionální. Jejich množství je dáno i tím, že právo na vzdělání úzce souvisí s rovností a jejich výčet je uveden níže. Nutno podotknout, že kategorii rovnosti nelze vnímat jako absolutně, ale jako rovnost v důstojnosti a právech. Tento požadavek je vyjádřen, jak v čl.1 a 3 odst. 1 LZPS, tak právě v mezinárodních smlouvách, kterým je tato část věnována.¹¹ Úmluvy jsou seřazeny chronologicky podle data, od kterého jsou závazná pro ČR. Toto seřazení podle mého názoru nejlépe umožňuje pohled na vývoj v této oblasti v intencích ČR, a to i s ohledem na historický kontext.

Ve většině těchto úmluv zdravotní postižení jako diskriminační kritérium explicitně uvedeno není. To však nebrání jejich aplikaci jednak proto, že některé obsahují něco jako sběrnou kategorii jiného postavení, pod které toto lze podřadit, zvláště proto, že lze využít různé teorie pro identifikaci diskriminačního důvodu. Příkladem lze uvést teorii neměnného postavení, kdy se diskriminačního jednání dopouští osoba právě pro neměnnost postavení dotčené osoby, tzn. Pro pouhou existenci zdravotního postižení. Dále lze uvést teorii sociální reality, kdy k diskriminaci dochází ne z důvodu pouhé existence zdravotního postižení, ale

a musí vycházet z principu rovnosti příležitosti. Obdobně stanovení možností společnosti, a tudíž kapacit vysokých škol a rozsahu bezplatnosti studia, není otázkou libovůle, nýbrž věcí, vyžadující objektivizovatelná hlediska, jejichž vymezení je věcí zákonodárce, exekutivy i vysokých škol.“

¹⁰ OSN. *Rozvojové cíle tisíciletí* [online]. OSN.cz, 22. září 2017 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/rozvojove-cile-tisicileti-mdgs/>> .

¹¹ HŘEBEJK, Jiří et al. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 2, Práva a svobody: text Listiny v platném znění, komentář, literatura, judikatura, důvodová zpráva, zpravodajská zpráva, ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, mezinárodní smlouvy, prováděcí zákony*. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999, str. 38 (čl. 1 LZPS).

proto jak je toto ve společnosti vnímáno, tzn., že určující jsou společenské předsudky například vnímání zdravotně postiženého jako méně schopného, slabého jedince atp.¹²

1.2.1 Úmluva o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání z roku 1960 – ČSSR smluvní stranou od roku 1962

Tato úmluva byla prvním závazným dokumentem věnujícím se právu na vzdělání. Sice neobsahovala zdravotní postižení jako zakázané diskriminační hledisko, ale v té době to nebylo nikde explicitně řešeno. Lze ho však, podle mého názoru dovodit z čl. 3 této úmluvy, obsahující závazky v této oblasti konkrétně písmene d), které stanoví: „*žádné zvýhodnění ani omezování založené výhradně na příslušnosti žáka k určité skupině.*“ Určitá skupina může být charakterizována i jako skupina osob se zdravotním postižením. Navíc s ohledem na definici zdravotního postižení podle WHO¹³, mám za to, že zdravotní postižení, lze subsumovat pod sociální původ, což je kritérium, které je v čl. 1 této úmluvy stavěno jako zakázané. Vzhledem k tématu této práce je nejbližší jako diskriminační jednání považováno „*znemožnění určité osobě nebo skupině osob*“, které je uvedeno v čl. 1 odst. 1 písm. a) Úmluvy o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání. Z uvedeného vyplývá, že již tato úmluva diskriminaci zdravotně postižených v oblasti vzdělávání zakazovala. Ve svém čl. 2 stanovuje, co se nepovažuje za diskriminaci a zdravotní postižení v tomto negativním výčtu není, ani jej nelze pod žádnou výjimku podřadit. Není však právně závazná. Nebyla totiž vyhlášená v žádné sbírce a není, tudíž ani součástí právního řádu.¹⁴

1.2.2 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 pro ČR platná od 4.1 1969 (tehdejší ČSSR)

Úmluva se zmiňuje i o právu na vzdělání konkrétně v čl. 5 písm. e) bod v. Problému rasové diskriminace v oblasti vzdělávání v kontextu ČR jsem si vědoma a částečně tento problém zmiňuji v jiné kapitole, ale vzhledem k tématu práce je tato otázka zmíněna jen okrajově a dále se touto úmluvou zabývat nebudu.

¹² JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 58.

¹³ Zdravotní postižení podle WHO „*je výsledkem interakce mezi postiženým jednotlivcem a sociálním prostředím a sdružuje charakteristiku i zacházení.*“ Toto vychází z *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF)*, [online]. MZCR. cz 1. července 2010 [cit. 22. listopadu 2017]. Dostupné na <http://www.mzcr.cz/obsah/mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnostidisability-a-zdravimkf-1982_3.html> [překlad autor].

¹⁴ Blíže k tomu *odpověď Ministerstva zahraničních věcí ČR na žádost ze dne 16. 11. 2017* [online]. MZVCR.cz, 11. listopadu 2017 [cit. 2. listopadu 2018]. Dostupné na <https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/umluva_o_boji_proti_diskriminaci_v.html>.

1.2.3 Mezinárodní pakt o hospodářských, kulturních a sociálních právech z roku 1966 – ČSSR smluvní stranou od roku 1976

Tento pakt ve svém čl. 2 odst. 2 stanovuje zákaz diskriminace, přičemž vyjmenovává zakázané důvody, mezi kterými výslovně kritérium zdravotního postižení nenalezneme, lze jej však podřadit pod výraz „jiné postavení“, který je používán jako univerzální pojem, proto, aby bylo možné působnost normy použít i v případech, kdy se ve společnosti objeví nové diskriminační kritérium, bez nutnosti takové normy měnit.¹⁵ Ostatně stejný výraz používá i naše LZPS v čl. 3 odst. 1. Zákaz diskriminace se vztahuje na všechna práva uvedená v paktu, což znamená, že se aplikuje i v případě práva na vzdělání, které je obsaženo v čl. 13 a 14. Jedná se tak o akcesorické pojetí rovnosti znamenající nutnost porušení některého ze článků tohoto paktu z důvodu diskriminace podle čl. 2 odst. 2, aby došlo k diskriminačnímu jednání. Smluvní strany tohoto paktu podle čl. 13 odst. 1 „uznávají právo na vzdělání a podle odst. 2 písm.

a) tohoto článku se zavázaly k tomu, že „základní vzdělání bude povinné a svobodně přístupné všem“. Čl. 10 odst. 3 zakotvuje zákaz diskriminace dětí a mládeže při poskytování zvláštních opatření. Z tohoto lze dovodit, že již tento pakt předpokládal aktivní činnost státu při naplňování závazků a práv z této úmluvy. Česká republika je touto smlouvou vázána jako předchůdce ČSSR, která k tomuto paktu přistoupila již v roce 1976. Ačkoliv z důvodové zprávy k přijetí tohoto paktu vyplývá, že práva jím zaručená byla garantována a zajišťována již v době přistoupení,¹⁶ opak byl pravdou. Historický kontext krátce shrnuji níže v této kapitole.

1.2.4 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 – pro ČR platná od 18. 3. 1982 (tehdejší ČSSR)

Tato úmluva se zmiňuje i o právu na vzdělání konkrétně v čl. 10, ale s ohledem k tématu své diplomové práce a specifické působnosti této úmluvy, věnující se diskriminaci žen se dále touto úmluvou zabývat nebudu.

¹⁵ JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 56.

¹⁶ Vládní návrh, kterým se předkládají Federálnímu shromáždění Československé socialistické republiky k souhlasu Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, přijaté dne 16. prosince 1966 XXI. Valným shromážděním OSN, a Československou socialistickou republikou podepsané v New Yorku dne 7. října 1968. Sněmovní tisk č. 93 [online]. Poslanecká sněmovna ČR, [cit. 23. listopadu 2017] Dostupné na < http://www.psp.cz/eknih/1971fs/tisky/t0093_01.htm > .

1.2.5 Úmluva o právech dítěte z roku 1989 - pro ČR platná od 6. 2. 1991 (tehdejší ČSFR)

Oproti dokumentům výše je tato úmluva jiná a v několika ohledech nová. Jednak se, jak je již z názvu zřejmé, věnuje komplexně právům dítěte, kdy je dítě považováno za subjekt práv, nikoliv jen jako objekt vyžadující péči a ochranu.¹⁷ Jedinečnost této mezinárodní úmluvy spočívá dále v tom, že jde o první úmluvu mající ve své textu ustanovení, které se výslovně zabývá i dětmi se zdravotním postižením. Konkrétně článek 23 stanoví mimo jiné: „*duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti*“. Jedním z aspektů aktivní účasti je právě právo na vzdělání, což lze dovodit ze závazků státu stanovených v odst. 3 tohoto ustanovení, který mimo jiné hovoří o *poskytování bezplatného účinného přístupu postiženého dítěte ke vzdělání*. Právo na vzdělání je pak výslovně zmíněno v čl. 28 této úmluvy, podle kterého, „*smluvní strany úmluvy uznávají právo dítěte na vzdělání a k realizaci tohoto práva zavádějí povinné, bezplatné základní vzdělání*.“ Samozřejmostí je také zákaz diskriminace při realizaci práv zaručených touto úmluvou, opět jde o akcesorické pojetí rovnosti. Tento čl. 2 odst. 1, již obsahuje zdravotní postižení jako zakázané diskriminační kritérium výslovně. Dalším měřítkem z něhož, lze dovodit zájem a závazek státu na zajištění rovného práva na vzdělání, je nejlepší zájem dítěte obsažený v jejím čl. 3 odst. 1. Jde o jednu z obecných zásad, kterou je třeba dodržovat.¹⁸ Stát musí tuto zásadu respektovat při naplňování závazků z této úmluvy jako přednostní hledisko. Uvedené pravidlo má zajistit plné uplatnění práv dítěte z této úmluvy a zavazuje smluvní státy k přijetí opatření k jejímu naplnění tak, aby nedocházelo k omezení jeho jiných základních práv. Nejlepší zájem dítěte má být uplatňován při činnosti veřejných i soukromých institucí, včetně rodičů, přičemž slovo přednostní indikuje, že nejde o hledisko jediné. Je nutné zohlednit zájmy i jiných subjektů např. jiných dětí či rodičů, ale také individuální okolnosti případu a konkrétního dítěte. U zdravotně postižených dětí bude tímto hlediskem i jejich zdravotní

17 HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. [online]. Epravo.cz, 17. října 2017 [cit. 9. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>> .

18 Výbor pro práva dítěte OSN, obecný komentář č. 14 CRC/C/GC/14 odst. 14, [online]. 23. května 2013 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11> .

stav.¹⁹ K naplnění práva na vzdělání s ohledem na nejlepší zájem dítěte, nestačí jen pouhý přístup ke vzdělání, ale vzdělání musí být kvalitní, vyžadující vyškolené učitele a další odborníky, participaci dětí při vyučování, přátelskost prostředí atd. Tato kritéria o to víc platí u zdravotně postižených, neboť slouží k jejich socializaci a překonávání jejich omezení.²⁰ Ostatně podobná kritéria stanovil Výbor pro osoby se zdravotním postižením v obecném komentáři č. 4 věnovanému právě inkluzivnímu vzdělávání.²¹

1.2.6 Evropská úmluva o ochraně lidských práv z roku 1950 nyní ve znění protokolů 11 a 14 - ČSFR smluvní stranou od roku 1992

Tato úmluva je z uvedených dokumentů nejstarší, ale ČR k ní ještě jako tehdejší ČSFR přistoupila až 18. března 1992 po změně politických poměrů. Důvodem pozdního přistoupení bylo pravděpodobně riziko velkého množství stížností na její porušování.²² Je zde stanoven obecný zákaz diskriminace ve vztahu k právům v ní zaručených. Článek 14 obsahuje jako diskriminační kritérium tzv., „jiné postavení“. K jeho univerzální povaze a možnosti subsumpce zdravotního postižení pod tento výraz jsem se zmínila výše, tento výraz navíc ukazuje, že jde o demonstrativní výčet diskriminačních kritérií. ESLP zdravotní postižení subsumoval pod tento výraz jako diskriminační kritérium ve své judikatuře.²³ Právu na vzdělání je věnován dodatkový protokol 1, který ve svém čl. 2 stanoví: „*Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání*“. V otázce přístupnosti práva na vzdělání zdravotně postižených bude často aplikován čl. 2 protokolu č. 1 ve spojení právě se zákazem diskriminace obsaženém v čl. 14.

I v tomto případě jde o akcesorické pojetí rovnosti, neboť je v něm stanoven zákaz diskriminace ve spojení s právy zaručenými touto úmluvou. Přesto se již objevují i rozsudky, kdy ESLP netrvá na akcesoritě²⁴. Z judikatury ESLP vyplývá, že „*z práva na vzdělání nevznikají státu pozitivní závazky v tom smyslu, že není nucen zakládat další vzdělávací*

¹⁹ Tamtéž odst. 36, 39,48 [online]. 23. května 2013 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 >.

²⁰ Tamtéž odst. 79 [online]. 23. května 2013 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 >.

²¹ Blíže k právu na inkluzivní vzdělání v podkapitole 1.2.7.

²² Vládní návrh, kterým se předkládá k vyslovení souhlasu Federálnímu shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, přijatá v Římě dne 4. listopadu 1950, ve znění protokolů č. 3, 5, 8 a 9 a protokoly k Úmluvě č. 1, 2, 4, 6 a 7. Sněmovní tisk 1176 [online]. PSP.CZ, 11. 10. 1992 [cit. 29. října 2018] Dostupné na < http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1176_01.htm >.

²³ Např. Rozsudek ESLP ze dne 30. 4 2009 ve věci Glor proti Švýcarsku č. 13444/04, bod 80. Dále také BOBEK, Michal. In KMEC, Jiří (ed). *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, exuvii, s. 1219 (čl. 14 EÚLP).

²⁴ Tamtéž s. 1303, 1305. (čl. 2 Protokolu č. 1 EÚLP).

*instituce určené pro určitou skupinu osob, avšak stát je povinen zajistit rovný přístup pro všechny v rámci existujících typů škol“.*²⁵

1.2.7 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006 – pro ČR platná od 12. 2.2010.

Teprve v roce 2006 byla na půdě OSN přijata Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, která se tak stala prvním mezinárodně závazným dokumentem komplexně se zabývajícím problematikou základních práv osob se zdravotním postižením, jejichž naplňování

a prosazování je účelem této úmluvy. První snahy o přijetí podobného dokumentu se objevily již v roce 1987, avšak nebyly úspěšné. Důvodem neúspěchu bylo také to, že státy dlouhou dobu považovaly dosavadní ochranu lidských práv osob se zdravotním postižením dostatečně zaručenou ostatními dokumenty a nepovažovaly za nezbytné přijímat zvláštní úmluvu.²⁶

V souvislosti s tématem diplomové práce je nutno zmínit preambuli této úmluvy stanovující uznání lidských práv dětí se zdravotním postižením, což je dále rozvedeno v jejím článku 7. V souvislosti s některými mezinárodními dokumenty uvedenými výše, byla zmíněna plná účast ve společnosti či zákaz diskriminace těchto osob. V úmluvě jsou tyto požadavky zakotveny jako obecné zásady aplikující se při naplňování práv uvedených v úmluvě podle čl. 3 a 4 této úmluvy, a tedy i inkluzivní vzdělávání musí být s těmito požadavky v souladu. Zákaz diskriminace je poté výslovně zmíněn i v samostatném článku 5.

Problematika vzdělávání je upravena nejprve v čl. 8 zabývajícím se zvyšováním povědomí v souvislosti se zdravotním postižením, přičemž jedno z opatření je *„dohled nad všemi úrovněmi vzdělávacího systému, nad všemi dětmi od raného věku, respektování práv osob se zdravotním postižením“*. Samostatně je pak právo na vzdělání uvedeno v čl. 24 stanovujícím následující: *„Smluvní státy úmluvy uznávají právo všech osob se zdravotním postižením na vzdělání. Aby osoby se zdravotním postižením nebyly vyloučeny z obecného vzdělávacího systému z důvodu jejich zdravotního postižení, a žádné dítě se zdravotním postižením nesmí být vyloučeno z bezplatného a povinného základního vzdělávání z důvodu jeho zdravotní postižení“*. Cílem tohoto práva je rozvoj talentu, osobnosti a již výše několikrát zmíněná účast ve svobodné společnosti. Aby toto právo mohlo být realizováno, musí smluvní strany zajistiti mimo jiné přístup k inkluzivnímu vzdělávání, přizpůsobení požadavků

²⁵ Tamtéž.

²⁶ *Dopis k přijetí úmluvy Dr. Arthur O'Reilly, bývalého prezidenta Rehabilitation International*, [online]. 3. prosince 2013 nrzp.cz, [cit. 1. prosince 2017] Dostupné na < www.nrzp.cz/dokumenty/zahranicni/dopis.doc > .

jednotlivce atd. Právo na inkluzivní vzdělání je podle obecného komentáře č. 4 Výboru pro práva osob se zdravotním postižením považováno za základní právo dítěte, které umožňuje realizaci jeho dalších práv pomocí odstraňování bariér. Dalším cílem je mimo jiné prospívání dítěte se zdravotním postižením podle jeho individuálních schopností a potřeb.²⁷

Z čl. 24 úmluvy lze dovodit za pomoci obecného komentáře Výboru OSN následující povinnosti smluvních států v oblasti inkluzivního vzdělávání:

- Přístup celých systémů – všechny zdroje k prosazování inkluze,
- celé vzdělávací prostředí – zavádění politik k prosazení inkluze ve všech oblastech a úrovních,
- přístup celá osoba, protože každý má schopnost se učit, pokud budou využity přiměřená opatření, cílem je konec segregace,
- dítě se nepřizpůsobuje systému, ale naopak systém dítěti,
- podporování učitelů zahrnující jejich vzdělávání, ale také patřičné ohodnocení,
- respekt a hodnota rozmanitosti – rozdílnost má být oceňována nikoliv odmítána,
- prostředí ve škole a výuce musí být přátelské, cílem inkluze totiž není jen fyzická přítomnost dítěte ve škole, ale jeho začlenění do kolektivu a aktivní zapojení ve výuce, na které navazuje efektivní přechod žáka do dalšího vzdělávání a následně do práce,
- uznání partnerství – do inkluze má být zapojena celá komunita, aby bylo dosaženo inkluzivní komunity,
- nad prováděním inkluze musí být dohled, který podle v čl. 33 této úmluvy provádějí osoby se zdravotním postižením včetně dětí prostřednictvím svých zástupců.²⁸

K naplnění práva na vzdělání nestačí pouze přístup, ale vzdělání musí být kvalitní. Tento požadavek požaduje, aby kvalitní inkluzivní vzdělávání bylo dostupné, přístupné, přijatelné

²⁷ Výbor pro práva osob se zdravotním postižením OSN, obecný komentář č. 4 CRPD/C/GC/4 odst. 10, [online]. 26. srpna 2016 [cit. 11. ledna 2018] Dostupné na <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>> .

²⁸ Výbor pro práva osob se zdravotním postižením OSN, obecný komentář č. 4 CRPD/C/GC/4 odst. 12, [online]. 26. srpna 2016 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>> .

a přizpůsobivé²⁹. Domnívám se, že tento článek zavazuje ČR k rovnoprávnému začleňování těchto osob, a to na základě inkluzivního vzdělávání. Hlavním účelem dodržování těchto povinností v odpovídající legislativě včetně cílů, které jsou uvedeny přímo v tomto článku, mělo být postupné prosazení materiální, tj. faktické rovnosti před rovností formální. Pojetí materiální rovnosti zastává i Ústavní soud ČR ve své judikatuře³⁰. Pro materiální rovnost jsou totiž pozitivní závazky, spočívajících i v zavádění různých opatření k odstranění faktické nerovnosti, jimž zdravotní postižení bezesporu je, charakteristické, a to zejména, v oblasti sociálních práv, což opět potvrzuje judikatura Ústavního soudu³¹. Toto podle mého názoru neplatí jen pro právo na inkluzivní vzdělávání, ale pro závazky státu v oblasti práva na vzdělání obecně vyplývajících i z jiných smluv či předpisů. V případě inkluzivního vzdělávání obsaženého v této úmluvě, je daný požadavek pouze více vidět. Za nedostatek považují to, že ačkoliv došlo i k přijetí opčního protokolu, nebyl ČR zatím ratifikován. Tento protokol by zabezpečoval možnost podání stížnosti přímo Výboru pro práva osob se zdravotním postižením.

1.3 Kontrola dodržování závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv a možnosti obrany při jejich porušení

Tato podkapitola je věnována mechanismům kontroly dodržování závazků vyplývajících z úmluv, neboť je nutné se nejen zavázat, ale také tyto závazky plnit, a tedy zajistit systém kontroly těchto smluv a ochranu při jejich porušení. Jde zde o projevy smluvní ochrany lidských práv (treaty based bodies) a dále systémy ochrany v rámci OSN.³²

V současné době je ochrana práva na vzdělání zaručena těmito mezinárodními smlouvami: Úmluva o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání z roku 1960, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965, Mezinárodní pakt

²⁹ Výbor pro práva osob se zdravotním postižením OSN, obecný komentář č. 4 CRPD/C/GC/4 odst. 19, [online]. 26. srpna 2016 [cit. 23. ledna 2018] Dostupné na <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>> .

³⁰ Nález ÚS ČR ze dne 21.1. 2003, Pl. ÚS 15/02

³¹ Nález ÚS ČR ze dne 28.3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03 bod 58: „Z jiného úhlu pohledu lze základní ústavní princip rovnosti pojímat ve dvou rovinách – jako rovnost formální a též jako rovnost faktickou. Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. Je zřejmé, že by například neodporovalo ústavnímu požadavku rovnosti normativní zvýhodnění fyzicky handicapovaného člověka před člověkem zdravým v konkrétní životní situaci (například v oblasti zaměstnávání osob se ztíženým pracovním uplatněním, zvýhodněný přístup k tzv. bezbariérovým bytům apod.)“.

³² BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 136-138 a JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 141-143.

o hospodářských, kulturních a sociálních právech z roku 1966, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979, Úmluva o právech dítěte z roku 1989, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006.³³ U posledně jmenované úmluvy nelze zapomenout na roli Veřejného ochránce práv, neboť právě tento orgán převzal dohled nad naplňováním závazků z této úmluvy podle § 1 odst. 7 zákona č. 349/1999 Sb., zákona o veřejném ochránci práv. Zakotvení tohoto dohledu však neznamena pro orgán rozšíření pravomocí, ale pouze rozšíření agendy, kterou se zabývá. Lze tedy využít stížnosti k VOP při porušení práv z této úmluvy. Nejde však o orgán, který by autoritativně rozhodoval o právech a povinnostech subjektů, proto jeho stanoviska mají pouze povahu doporučení a subjekty nijak nezavazují.

Dodržování závazků z těchto smluv je kontrolováno prostřednictvím mimosoudních orgánů a to: Generální konferencí OSN pro výchovu vědu a kulturu (UNESCO) zakotvenou v čl. 6-7 této úmluvy, Výborem pro odstranění rasové diskriminace zakotven v jejím čl. 8-15, Výborem pro hospodářská, sociální a kulturní práva zakotveným v jejím čl. 16-22, Výbor pro odstranění diskriminace žen zakotveným v čl. 17-22 této úmluvy, Výbor pro práva dítěte zakotveným v jejím čl. 43-45, Výborem pro práva osob se zdravotním postižením zakotveným v čl. 34-39 této úmluvy.

Výbory provádějí kontrolu prostřednictvím zpráv, které jim smluvní strany pravidelně dodávají a dále mohou vydávat obecné komentáře, sloužící ke sjednocení výkladu ustanovení při plnění závazků ze smluv. Závaznost těchto obecných komentářů pro smluvní strany plyne z čl. 31 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, jehož interpretační hlediska indikují požadavek při výkladu úmluv respektovat stanoviska orgánů určených jednotlivými úmluvami.³⁴ Některé výbory mohou provádět vyšetřování. Jedná se o: Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva, Výbor pro odstranění diskriminace žen, Výbor pro práva dítěte a Výbor pro práva osob se zdravotním postižením.³⁵ ³⁶ Další možnou pravomocí je posuzování individuálních stížností. Stížnosti v rámci státu umožňuje většina těchto úmluv.³⁷ Toto je dáno jejich postavením, jelikož jsou součástí právního řádu, a dokonce, podle judikatury Ústavního soudu jsou součástí ústavního pořádku. Ústavní soud ve svém nálezu Pl. ÚS 36/01

³³ Tamtéž.

³⁴ DUŠKOVÁ, Šárka. *Právo na inkluzivní vzdělávání podle OSN*. [online]. Ceskaskola.cz 11. ledna 2017, [cit. 9. ledna 2018] Dostupné na < <http://www.ceskaskola.cz/2017/01/sarka-duskova-pravo-na-inkluzivni.html> > .

³⁵ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 136-138

³⁶ JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s.141-143.

³⁷ Tamtéž.

totiž vyslovil: „*Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky. Rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení § 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodních smlouvy o lidských právech a základních svobodách*“.³⁸ Z uvedeného vyplývá, že lidskoprávní smlouvy jsou součástí ústavního pořádku, což jim dává nejen aplikační přednost jak je běžné u mezinárodních smluv, ale také derogační přednost.

Regionální ochranu zaručuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv z roku 1950 a Charta základních práv EU z roku 2000. Ochrana závazků z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je zaručena, jednak prostřednictvím Ústavního soudu posuzujícím individuální ústavní stížnosti jednotlivce při porušení jeho základních práv, které vyplývají z této úmluvy podle čl. 87 odst. 1 písm. d) zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR (dále jen Ústava ČR), jednak je jí nutno respektovat jako součást ústavního pořádku. Tento imperativ platí pro všechny výše uvedené mezinárodní smlouvy, což potvrzuje výše uvedený náleze Ústavního soudu Pl. ÚS 36/01. Zároveň to znamená, povinnost se tímto řídit při rozhodování a dále při zjištění rozporu zákona s touto, nebo některou z výše uvedených úmluv podat návrh na zrušení takového ustanovení k Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR v platném znění. EÚLP umožňuje podávání individuálních stížností k ESLP, který je zakotven v čl. 19-51 této úmluvy. Dalším projevem regionální ochrany je Charta základních práv EU z roku 2000, která je legislativním odrazem čl. 2, 6, 7 Smlouvy o EU, kde je zakotven lidskoprávní základ EU a tato je jejím nejvýznamnějším projevem. Tato listina zavazuje podle čl. 51 odst. 1 orgány a instituce EU bez dalšího a členské státy, pokud aplikují právo EU.³⁹ Tato listina má stejné postavení jako základní listiny národních států. Ochranu závazků z ní vyplývající poskytuje mimo výše uvedené také Evropský soudní dvůr. Obecně lze shrnout, že u všech výše uvedených mezinárodních smluv platí jejich aplikační přednost před zákonem, jejíž požadavek

plyne

³⁸ Nález ÚS ČR ze dne 25.6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01

³⁹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 166-170.

z čl. 10 Ústavy ČR, který navazuje na imperativ jejich dodržování stanovený v čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR.

1.4 Právo EU a její ochrana práva na vzdělání dětí se zdravotním postižením

Tato část slouží k zodpovězení následujících otázek: Jak je ochrana práva na vzdělání a s ním souvisejících otázek upravena v primárním a sekundárním právu EU, a jaký vliv má na právní úpravu ČR?

1.4.1 Vliv EU na českou právní úpravu

Po vstupu ČR do EU byl náš právní řád rozšířen o primární právo EU a ze sekundárního práva o nařízení s přímými účinky. Co se týká směrnic, byla nutná jejich implementace do právního řádu pomocí legislativního procesu. Proto je níže uvedené primární právo a nařízení přímo aplikovatelné. Směrnice týkající se tématu diplomové práce (vyjma směrnice o zavedení principu rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením, která je stále jen návrhem) byly implementovány do našeho právního řádu zákonem č 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (dále jen antidiskriminační zákon), z nichž vyplývá právo na vzdělání bez diskriminace.

1.4.2 Primární právo

Nejprve je třeba věnovat pozornost Chartě základních práv EU z roku 2000 – platné od prosince 2009 (v souvislosti s Lisabonskou smlouvou). Tato listina základních práv EU. Ve své preambuli, zmiňuje jako své zdroje ústavněprávní tradice členských států, tak na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, včetně rozhodovací činnosti ESLP, což je zakotveno také v čl. 6 Smlouvy o Evropské unii. Návaznost se ukazuje například v čl. 21 týkajícího se zákaz diskriminace, přičemž ve výčtu zakázaných diskriminačních kritérií nalezneme navíc oproti textu čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, zdravotní postižení. Čl. 26 je věnován integraci postižených, v rámci které má „*Unie zajistit opatření směřující k jejich přípravě k povolání či plné účasti na společnosti*“. Toto právo je obsahovým odrazem čl. 15 Evropské sociální charty. Je možné jej zajistit, mimo jiné právě právem na vzdělání, které je v této listině také upraveno, a to konkrétně v článku 14. Ten opět stanoví univerzálnost tohoto práva, jehož součástí je navíc také „*možnost bezplatného povinného vzdělávání*“, a opět navazuje na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv

konkrétně na čl. 2 dodatkového protokolu 1, ale působnost Listiny základních práv EU, je širší neboť, v sobě zahrnuje i možnost bezplatného povinného vzdělávání.⁴⁰

Zde je třeba uvést, že z čl. 165 a 166 Smlouvy o fungování EU vyplývá vyloučení harmonizace zákonů a ostatních právních předpisů členských států v oblasti společné politiky všeobecného a odborného vzdělávání. Z tohoto důvodu se v rámci této kapitoly budu věnovat otázce rovnosti, které s tématem diplomové práce úzce souvisí. Z pramenů EU lze dále zmínit čl. 6 Smlouvy o EU, který zakotvuje obecný zákaz diskriminace, a jenž byl předobrazem

a jedním ze zdrojů práv pro Chartu EU. Zásada nediskriminace je zakotvena také v čl. 8–10 SFEU. EU je smluvní stranou Úmluvy OZP, což znamená, že je nedílnou součástí práva EU a jednotlivé předpisy musí být v souladu s touto úmluvou.⁴¹

1.4.3 Sekundární právo

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie (kodifikované znění) a Směrnice Rady č. 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

Toto nařízení a směrnice se sice týkají volného pohybu pracovníků Unie, ale z judikatury SDEU vyplývá, že zákaz přímé diskriminace z důvodu zdravotního postižení, se netýká jen samotného zaměstnance, ale také jeho rodinných příslušníků.⁴² Může tak nastat situace, kdy je zaměstnanec diskriminován z důvodu zdravotního postižení svého dítěte, což je nepřípustné. Z hlediska práva na vzdělání je však vhodné zmínit i nařízení č. 1612/68/ EHS o volném pohybu pracovníku v rámci Společenství (nahrazeno výše uvedeným nařízením „SDEU uzavřel, že jakákoli všeobecná opatření určená k usnadnění plnění povinné školní docházky spadají do oblasti přístupu ke vzdělání, a tedy i pod zákaz nerovného zacházení v této oblasti. V řízení o předběžné otázce soud uzavřel, že dětem státních příslušníků členské země, kteří pracují v jiné členské zemi, plnicím povinnou školní docházku, mají být přiznány příspěvky týkající se poskytování vzdělání za stejných podmínek jako dětem příslušníků hostitelské země. Ochrana před diskriminací v oblasti vzdělávání podle zmíněného čl. 12 se

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tento názor vyslovil SDEU, spojené věci C-335/11 a C-337/11 HK Danmark ze dne 11. dubna 2013, body 29–30; SDEU, věc C-363/12 Z, 18. března 2014, bod 73; SDEU, věc C-356/12 Glatzel, 22. května 2014, bod 68

⁴² Rozsudek SDEU ze dne 17. července 2005 ve věci Coleman vs. Attridge Law and Steve Law (C. – 303/06), bod 63

tak podle soudu vztahuje také na opatření týkající se realizace povinné školní docházky.“⁴³

Nařízení

č. 492/2011/EU obsahuje velmi podobné ustanovení v čl. 10, které je navíc doplněno v tom smyslu, že členské státy podporují podněty k dosažení tohoto vzdělání za co nejlepších podmínek. Vzhledem ke znění nařízení a související judikatuře je takto zajištěna ochrana práva na vzdělání i dětem se zdravotním postižením, což v kontextu této diplomové práce znamená právo těchto dětí na školní docházku ve standardu konkrétní země např. přijetí do speciální školy jen na základě zprávy či pomoci asistentů, jak je to ve státech EU běžné.⁴⁴

⁴³ Rozsudek SDEU ze dne 23. 2.2010, věc C-480/08 Maria Teixeira v. London Borough of Lambeth a Secretary of State for the Home Department, body 35-36

⁴⁴ K tomu blíže *Komparativní analýza vzdělávacích systémů ve vybraných zemích EU – ISCED 1, 2* [online]. Clovekvtsni.cz, 17.října 2012, [cit. 26. září 2018] Dostupné na <<https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/41/file/1360764270-an-ka3-komparace.pdf>> .

Návrh směrnice zavádějící princip rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením.

Přestože jde zatím o pouhý návrh, je na něm vidět, že i EU si je vědoma specifik charakteristických pro osoby se zdravotním postižením. To je také pravděpodobně důvod pro vypracování tohoto návrhu, k čemuž mohlo vést také přistoupení EU k Úmluvě OZP, jehož Výbor k podobným úpravám dlouhodobě vyzývá.

Již v preambuli tohoto návrhu je zakotvená rovná účast ve vzdělávání s tím, že obecným pravidlem je vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. Zvláštní vzdělávání je bráno jako ultima ratio, což je pak dále zakotveno v čl. 6 tohoto návrhu, podle něhož, „významným faktorem při volbě vzdělávání je názor OZP a v případě dětí je tato volba ponechána na rodičích či jiných zákonných zástupcích dítěte. Samozřejmostí je přijetí přiměřených opatření pro odstranění faktické nerovnosti, opačný postup by znamenal porušení zákazu diskriminace. Z pouhého gramatického výkladu by se mohlo zdát, že se ustanovení týká jen přístupu ke vzdělání. Tento výklad by byl však chybný, neboť tento článek je odrazem čl. 24 Úmluvy OZP zakotvujícím právo na inkluzivní vzdělání, kde je stanovena povinnost smluvních stran zajistit inkluzivní vzdělání v určité kvalitě. To znamená přijetí opatření zaručujících nejen přístup ke vzdělání, ale také respektujících speciální potřeby těchto dětí. Vzhledem k tomu že právní předpisy EU musí být v souladu s touto úmluvou, je třeba i tento článek směrnice vykládat souladně.

2. Právo na vzdělání dětí se zdravotním postižením v českém právním řádu jeho vývoj a současný stav

Předešlé části byly věnovány právu na vzdělání a jeho povaze, závazkům státu v této oblasti vyjádřených v mezinárodních dokumentech včetně systému dohledu nad jejich dodržováním. Právo na vzdělání náleží k právům sociálním, která jsou typická také tím, že v sobě zahrnují negativní i pozitivní závazky. Z výše uvedených mezinárodních smluv vyplývá, že stát má negativní závazek znamenající nezasahovat do práva na vzdělání žádným způsobem, ať už přímo například v podobě přímého zákazu k jeho přístupu, nebo nepřímo vytvářením překážek při jeho realizaci třeba neodstraněním nedůvodných bariér, bránících jeho realizaci zčásti či zcela. Právo na vzdělání obsahuje i pozitivní závazky spočívající v povinnosti státu při plnění tohoto práva přijímat kroky sloužící k jeho realizaci. To znamená také zajistit instituce poskytující vzdělání všem bez rozdílu. Dále toto právo zahrnuje povinnost státu chránit adresáty práva před zásahy soukromých subjektů (i rodičů dítěte). Případný zásah musí být státem odstraněn a napraven.⁴⁵ Systém ochrany těchto práv, ať už národní, nadnárodní či mezinárodní, byl nastíněn výše.

2.1 Historický nástin práva na vzdělání v ČR a zákaz diskriminace

Tyto závazky nebyly ze strany státu mnohdy pravděpodobně brány vážně, neboť historický vývoj ukazuje jejich dlouhodobé porušování. Jak již bylo zmíněno, právo na vzdělání úzce souvisí i s rovností, to je ostatně vidět i na výčtu úmluv věnujících se této oblasti, neboť právě v oblasti vzdělávání často vidáme segregaci určitých skupin, což je jev pravidelně se opakující v historii. Typickým příkladem z minulosti byla segregace na základě barvy pleti. Oddělování bělošského obyvatelstva od Afroameričanů v roce 1896 Nejvyšší soud USA připustil, jako normální, v roce 1954 již ve vztahu ke vzdělávání konstatoval nepřipustnost takové segregace.⁴⁶ V případě ČR nevymizela, neboť segregace romských žáků na základě jejich etnicity je pořád kritizována ze strany mezinárodních organizací jako například Výborem pro práva dětí⁴⁷. Tento problém v ČR přetrvává i po 10 letech od

⁴⁵ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. [online]. Epravo.cz, 17.10. 2017, [cit. 9. ledna 2018] Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>> .

⁴⁶ JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 20-21.

⁴⁷ *Committee on the Rights of the Child, Czech Republic*, paragraph 61: „Výbor je však nadále hluboce znepokojen tím, že v praxi pokračuje segregace dětí romského původu“, CRC/C/CZE/CO/3-4, 17 June 2011, [online]. Idnes.cz, [cit. 11. listopadu 2017] Dostupné na <http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A110712_TAJ_DOPORUENOSN.PDF> [překlad autor].

rozsudku D. H. proti ČR konstatujícím porušení práva na vzdělání dětí romského etnika.⁴⁸ Závěry z tohoto rozsudku, však nelze zcela aplikovat na situaci a právní úpravu vzdělávání dětí

se zdravotním postižením. Zdravotní stav dítěte může ospravedlňovat opatření, která by v případě etnického původu byla nepřipustná, neboť při diskriminaci z etnického důvodu je používáno často zdánlivě neutrální kritérium dopadajícím však jen na určitou skupinu a i podle ESLP objektivní zdůvodnění v takovém případě nutno vykládat značně restriktivně.⁴⁹

Proto je například existence a zařazení dětí se zdravotním postižením do speciálních škol v určitých případech ospravedlnitelné, avšak v případě, že by šlo pouze o etnický původ, byl by takový postup v rozporu se zákonem a označen za diskriminační⁵⁰. Mnoho těchto segregací bylo

ze společností víceméně odstraněno. U osob se zdravotním postižením je souvislost s diskriminací ještě zřetelnější, neboť tato nerovnost zůstává.⁵¹ Jedním z důvodů je možná také to, že ČR nepřistoupila k zakotvení zdravotního postižení jako zakázané nerovnosti na ústavní úrovni výslovně. Čl. 3 odst. 1 LZPS v návaznosti na obecný zákaz diskriminace (čl. 1 LZPS) tento druh nerovnosti neobsahuje, na rozdíl od jiných zemí jako je Spolková republika Německo. Tam Základní zákon v čl. 3 odst. 3 kromě jiného stanoví: *"Nikdo nemůže být znevýhodněn z důvodu jeho zdravotního postižení"*. Podobně Rakousko ve svém čl. 7 odst. 1 Spolkového ústavního zákona stanoví: *„Nikdo nesmí trpět újmu, proto, že je postižen. Republika (Spolek, země a obce) prohlašuje, že zajistí ve všech oblastech každodenního života rovnost postižených lidí s nepostiženými"*. Pro rozvoj společnosti je někdy potřebné takové ustanovení, neboť tím dochází k přiznání se státu ke snaze minulé křivdy neopakovat a postupně je odstraňovat. Nejde tak o právní nutnost, ale spíše o morální a společenský apel. Z ústavněprávního hlediska lze totiž zdravotní postižení jako zakázaný důvod diskriminace podřadit pod tzv. *jiné postavení* obsažené v čl. 3 odst. 1 LZPS. Nehrozí tak, že by zdravotně postižené osoby nepoživaly ústavněprávní ochrany, navíc výše uvedené mezinárodní smlouvy jsou součástí ústavního pořádku České republiky. Dále je třeba podotknout, že na rozdíl od

⁴⁸ Úřad Veřejného ochránce práv k tomuto výročí zveřejnil na svých facebookových stránkách 5 ti dílný seriál jako upozornění na tento problém. [online]. Facebook.com, 14. listopadu 2017 [cit. 14. listopadu 2017]. Dostupné

na <<https://www.facebook.com/verejny.ochrance.prav/videos/vb.520555461325468/1599110013470002/?type=2&theater>> .

⁴⁹ Rozsudek ESLP ze dne 13. listopadu 2007 ve věci D.H. a ostatní proti ČR. Stížnost č. 57325/00, bod 168

⁵⁰ Rozsudek ESLP ze dne 30. května 2013 ve věci Lavida a ostatní proti Řecku. Stížnost č. 7973/10, bod 73

⁵¹ MICHALÍK, Jan. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vydání. Ústí nad Labem: EdA 2012, s. 64.

některých mezinárodních úmluv je v LZPS zakotveno neakcesorické pojetí rovnosti, neboť je v ní stanovena rovnost v důstojnosti a právech nezávisle na právech zakotvených v LZPS. To znamená, že porušení tohoto ustanovení může být konstatováno bez deklarace porušení jiného práva obsaženém v LZPS.

Zákaz diskriminace z důvodů zdravotního postižení je v našem právním řádu mimo výše zmíněných mezinárodních úmluv výslovně uveden v § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona. Působnost tohoto zákona na vzdělání je výslovně zakotvena v § 1 odst. 1 písm. i) antidiskriminačního zákona. Přístup ČR k právu na vzdělání osob se zdravotním postižením je také nadále kritizován. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením byl ještě v roce 2015 znepokojen počtem zdravotně postižených osob vzdělávání ve zvláštních školách a požadoval jejich zařazení do hlavního způsobu vzdělávání.⁵² Přístup založený na segregaci dětí se zdravotním postižením ve vzdělání má kořeny již ve 20. století, kdy vznikl např. Jedličkův ústav (1913). Toto pojetí zůstalo i v komunistickém režimu trvajícím na dvouproutovém školství, to znamená hlavní vzdělávací proud, určený pro běžnou populaci a proud tzv. speciálního školství, určený pro děti se zdravotním postižením. Přestože v této době vznikla vědní disciplína speciální pedagogiky, také odborníci na segregaci trvali, neboť ji považovali za nejlepší způsob realizace práva na vzdělání těchto osob. Toto pojetí bylo zakotveno z. č. 95/ 1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, upravujícím v § 13 odst. 4 osvobození od povinné školní docházky u nevzdělavatelých dětí pro těžkou nemoc anebo pro duševní nebo tělesnou vadu. Toto se dělo na základě úředního zjištění a v zákoně chyběla možnost rodiče se tímto neřídit a své dítě do školy i přesto poslat, což lze označit za velký zásah státu do práva na vzdělání a práva rodičů o tomto rozhodnout. Děti, které přes existenci nějakého postižení byly schopny vzdělávání, byly zařazovány do škol „*pro mládež se zvláštními potřebami*“ upravenými v § 59-61 tohoto zákona. Obdobná úprava byla v § 28-37 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol ve svém znění účinném od 4. 4. 1984.⁵³ Taková úprava byla již v té době v rozporu s mezinárodními závazky vyplývajícími z Mezinárodního paktu o hospodářských, kulturních a sociálních právech z roku 1976, který

⁵²Výbor pro práva osob se zdravotním postižením. *Závěrečná doporučení k závěrečné zprávě ČR k plnění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* z dubna 2015. [online]. nrzp.cz, [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na < <http://www.nrzp.cz/aktualne/informace-predsedy-nrzp-cr/1349-informace-c-31-2015-zaverecna-doporučení-vyboru-osn-k-umluve.html> > .

⁵³ MICHALÍK, Jan. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vydání. Ústí nad Labem: EdA 2012, s. 67-85.

zakotvoval svobodný přístup ke vzdělání všem a dále svobodu rodičů při volbě vzdělávacího zařízení pro jejich děti. Obě tyto svobody byly tak ze strany státu dlouhou dobu porušovány, neboť v případě zdravotně postižených docházelo k autoritativnímu rozhodování ze strany státu v této oblasti. Teprve zákon č. 564/1990 Sb., zákona o státní správě a samosprávě ve školství opustil pojetí segregovaného vzdělávání osob se zdravotním postižením, když ve svém § 12 odst. 5 písm. d) se zmiňuje o postavení ministerstva a jeho úkolech a stanoví: „koordinuje předpisy pro navrhování a výstavbu budov předškolních zařízení, škol a školských zařízení a stanoví podmínky jejich provozuschopnosti se zvláštním zřetelem na možnost integrace zdravotně postižených dětí.“ Zákon č. 561/2004 Sb., zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon) neobsahuje dokonce ani možnost osvobození od povinné školní docházky a individuální integraci považuje za hlavní způsob vzdělávání dětí se zdravotním postižením⁵⁴.

2.2 Současná právní úprava a její zdroje a definice zdravotního postižení

Současná úprava vychází jednak z výše zmíněných mezinárodních smluv zakotvujících závazky v této oblasti, jednak z práva EU v podobě primárního a sekundárního práva EU, tak jak je uvedeno výše v kapitole 1.4.

Realizace tohoto práva je zakotvena v školském zákoně a příslušných vyhláškách, přičemž k tématu této diplomové práce jde o vyhlášku č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných zabývajících se zvláštními opatřeními při realizaci jejich práva na vzdělání a dále vyhlášku č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, která se mimo jiné věnuje i zápisu dítěte do základní školy. Předtím než se začnu věnovat právní úpravě vzdělávání dětí se zdravotním postižením, je nutno si vymežit, kdo je vlastně subjektem speciálních vzdělávacích potřeb podle školského zákona. Považuji za vhodné srovnat tuto definici s definicí zdravotního postižení podle ADZ. Toto srovnání mi s ohledem na téma mé práce přijde nejvhodnější, i když definici zdravotního postižení obsahuje například i zákoník práce. Novela školského zákona č. 82/2015 Sb., zavedla definici dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami, které je definováno v § 16 odst. 1 jako „osobu, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s

⁵⁴ VAĎUROVÁ, Helena. Historický vývoj a současné pojetí inkluzivního vzdělávání. In VÍTKOVÁ, Marie a Miroslava BARTOŇOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami III. Education of Pupils with Special Educational Needs III*. 1. vyd. Brno: MU, 2009. s. 53-66.

ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření“. Jde o příklon k definici podle preambule Úmluvy OZP stanovující: *„zdravotní postižení vzniká interakcí mezi osobami se zdravotním postižením a bariérami v přístupu a životním prostředí, které brání jejich plné a efektivní účasti ve společnosti rovnocenně s ostatními.“* Jde o naplnění zásady *zohledňování potřeb jednotlivce“.* Diagnostika tak už při přiznání těchto potřeb ustupuje do pozadí, na rozdíl

od definice zdravotního postižení v ADZ, kde je důležitý zdravotní stav, který musí být dlouhodobý. Školský zákon však i nadále pracuje s pojmem zdravotního postižení, a to jednak v případě užívání speciálních vzdělávacích pomůcek, a jednak v případě zřizováním a zařazováním těchto dětí do speciálních škol viz. § 16 odst. 7-9.

2.2.1 ADZ a školský zákon

Na tomto místě považuji za důležité ukázat na rozdíl zákazu diskriminace v antidiskriminačním zákoně a v zákoně školském. Školský zákon zakotvuje v § 2 odst. 1 písm. a) rovný přístup ke vzdělání mimo jiné bez diskriminace na základě zdravotního stavu, přičemž je v písm. b) téhož ustanovení stanovena zásada *„zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce.“* Tyto zásady jsou základem pro uskutečňování inkluzivního vzdělávání. Na základě nich jsou při vzdělávání OZP včetně dětí používány přiměřená opatřená sloužící k odstraňování faktické nerovnosti ve vzdělávání, což jak jsem nastínila v části týkající se Úmluvy OZP a jejího čl. 24 by mělo být hlavním cílem inkluzivního vzdělávání přístupu ke vzdělání a jeho poskytování.

ADZ totiž ve svém § 1 odst. 1 písm. i) obsahuje zákaz diskriminace i při poskytování vzdělávání, kdežto školský zákon zakotvuje pouze rovný přístup ke vzdělání. Úprava v ADZ je tak širší, neboť do něj spadají i zvláštní opatření při vzdělávání těchto osob.⁵⁵ To však neznamená, že by užší rozsah zákazu diskriminace obsaženého v § 2 odst. 1 písm. a) školského zákona dával prostor k diskriminaci při poskytování vzdělávání, a tedy i při realizaci zvláštních opatření. Všechny subjekty participující na vzdělávání (ať už při přijímání ke vzdělávání nebo při samotné realizaci výuky) jsou povinny respektovat oba tyto předpisy z důvodu neexistence vztahu speciality a obecnosti mezi nimi ⁵⁶ . Konkrétním zákonným odrazem práva na vzdělání OZP zakotveného v LZPS, mezinárodních smlouvách a v právu EU jsou § 16 an., školského zákona an., které zakotvují vzdělávání osob se speciálními

⁵⁵ OBROVSKÁ, Lucie. In KVASNICOVÁ, Jana a Jiří ŠAMÁNEK. *Antidiskriminační zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 61 (§ 1 ADZ).

⁵⁶ Tamtéž s. 65.

potřebami. Na rozdíl od Úmluvy OZP, kde je v článku 24 přímo stanoven princip inkluzivního vzdělávání a smluvní strany jsou povinny takové vzdělávání poskytnout, § 16 odst. 9 školského zákona takovou povinnost neobsahuje. Je otázkou, zda se jedná o vědomé a cílené opomenutí zákonodárce, které má za cíl i nadále ospravedlnit existenci speciálního školství a zařazování dětí se zdravotním do těchto škol, nebo je to dáno tím, že princip inkluzivního vzdělávání dovozuje zákonodárce z § 2 odsst.1 písm. a) a b).⁵⁷ Domnívám se, že princip a povinnost inkluzivního vzdělávání těchto osob, lze dovodit právě z § 2 odst. 1 písm. a) a b) školského zákona. Ostatně článek 24 Úmluvy OZP, existenci speciálních škol a zařazování dětí do těchto škol nezakazuje, neboť to může být realizováno jako zvláštní opatření pro vzdělávání zdravotně postižených dětí, u kterých vzdělávání v běžné škole není možné⁵⁸. To respektuje i samotný školský zákon připouštějící tuto možnost pouze v případě, že individuální potřeby žáka vyžadují speciální přístup, a jehož výsledku nelze dosáhnout jinými podpůrnými opatřeními umožňujícími realizaci vzdělávání takového dítě v běžné škole. Posuzování je ponecháno na speciálně pedagogickém centru a dále je toto zařazení ponecháno na vůli subjektu, který má právo o tom rozhodnout. K takovému postupu je nutná písemná žádost oprávněného subjektu viz § 16 odst. 9. Navíc je ochrana práva na vzdělání v tomto případě zajištěna prostřednictvím revize doporučení, kterou provádí Národní ústav pro vzdělávání. Mám za to, že i toto ustanovení respektuje principy inkluzivního vzdělávání, neboť je svým charakterem ustanovením ultima ratio a jedná se o nejvyšší podpůrné opatření. Ačkoliv jsem velkou zastánkyní vzdělávání dětí se zdravotním postižením, uvědomuji si, že zejména v případě souběžného postižení je vzdělávání ve speciální škole v nejlepší zájmu dítěte, který musí být v takovém případě zohledňován jako přední hledisko. K tomu je stát zavázán mezinárodní úmluvou o právech dítěte a toto hledisko při své činnosti a rozhodování musí respektovat i ostatní subjekty, které se na daném procesu podílejí.⁵⁹

2.2.2 Proces přijímání do ZŠ a jeho specifika u dětí se zdravotním postižením

I u dětí se zdravotním postižením je zákonný zástupce povinen podat přihlášku k zápisu k plnění povinné školní docházky. V opačném případě by se dopustil přestupku, za který by

⁵⁷ Tamtéž s. 69.

⁵⁸ DUŠKOVÁ, Šárka. *Právo na inkluzivní vzdělávání podle OSN*. [online]. Ceskaskola.cz, 11. ledna 2017, [cit. 9. ledna 2018]. Dostupné na < <http://www.ceskaskola.cz/2017/01/sarka-duskova-pravo-na-inkluzivni.html>> .

⁵⁹ Výbor pro práva dítěte OSN, obecný komentář č. 14 CRC/C/GC/14 odst. 25, [online]. 23. května 2013 [cit. 20. ledna 2018]. Dostupné na < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11> .

mu hrozila pokuta.⁶⁰ Podáním přihlášky je zahájeno správní řízení o přijetí k povinné školní docházce, v němž rodič zastupuje dítě, neboť účastníkem je samo přihlášené dítě.⁶¹ Důležité je zmínit, že zdravotní stav dítěte není povinnou informací v přihlášce. Tato informace je vhodná, ale nesmí vést k odmítnutí dítěte. Organizaci zápisů upravuje vyhláška č. 48/2005 Sb.,

o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 3a odst. 7 této vyhlášky musí být zákonní zástupci předem informováni kromě jiného i o podmínkách přijetí žáků. V případě budoucího vzdělávání žáka se zdravotním postižením není tato informační povinnost rozšířena přímo v právní úpravě. MŠMT však doporučuje poskytnout informace týkající se pravidel vzdělávání těchto žáků, systému podpurných opatření.⁶² Považuji za žádoucí tuto informační povinnost zakotvit do vyhlášky, aby měli rodiče představu o vzdělávání jejich dítěte ještě před samotným zápisem. Navíc by bylo podle mého názoru vhodné informovat také o tom, zda škola má již zkušenosti s tímto vzděláváním. Mnohé rodiče by to podle mého názoru uklidnilo a naplnilo by to princip právní jistoty, který je v této oblasti důležitý. Pokud zákonný zástupce zdravotně postiženého dítěte podá přihlášku k plnění povinné školní docházky do spádové školy, nebudou splněny předpoklady pro odklad školní docházky a počet dětí přijatých podle tohoto klíče nepřekročí povolený počet, rozhodne ředitel školy o přijetí dítěte se zdravotním do ZŠ. Opačný přístup by byl porušením práva na vzdělání. Dítě by se prostřednictvím zákonných zástupců mohlo bránit pomocí odvolání proti rozhodnutí ředitele školy o nepřijetí, a to u krajského úřadu, který je v souladu s § 178 SŘ odvolacím orgánem. Následným krokem by byla soudní ochrana. Při vědomí nemožnosti odmítnout používají mnohdy ředitelé na zákonné zástupce citový nátlak typu: „*ve speciální škole by bylo vaši dceři/ synovi lépe.*“⁶³ Domnívám se, že dalším nástrojem, který může být využíván k tomu, aby se ředitel školy vyhnul pravidelné fyzické přítomnosti dítěte se zdravotním postižením v jeho školském zařízení, je institut individuálního vzdělávání dítěte podle § 41 školského zákona.⁶⁴

⁶⁰ § 182a odst.1 a 2 školského zákona

⁶¹ Rozsudek NSS ČR ze dne 31. března 2016, č.j. 4 As 280/2015 – 38, body 22-23

⁶² MŠMT. *Informace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k organizaci zápisů k povinné školní docházce* str. 5, [online]. MSMT.cz 16. 12. 2016 [cit. 31. října 2018] Dostupné na <https://www.msmt.cz/file/39796_1_1/> .

⁶³ Archiv autora. Pro potvrzení svých tvrzení, jsem kontaktovala skupinu rodičů se zdravotním postižením.

⁶⁴ K tomu blíže v kapitole 3.5.

2.2.3 Další postupy při vzdělávání dětí se zdravotním postižením

Při vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami má škola využívat podpůrná opatření, přičemž nejvyšším podpůrným opatřením je zařazení žáka speciální třídy či školy, jehož postupu jsem se věnovala výše. Jestliže je využito podpůrné opatření, které vyžaduje doporučení speciálního pedagogického centra je ochrana práva na vzdělání zajištěna i pomocí institutu tzv. revizní zprávy, kterou provede Národní ústav pro vzdělávání. Pokud škola nezařadí přiměřená podpůrná opatření, jedná jak v rozporu se školským zákonem, tak také s antidiskriminačním zákonem, což by oprávněné subjekty opravňovalo k podání žaloby. V případě intenzivního porušení jako je například neoprávněné zařazení žáka do speciální třídy či školy či odepření zřízení asistenta pedagoga by mohlo jít již o porušení práva na vzdělání dle LZPS a mezinárodních úmluv.⁶⁵ Ostatně podobný závěr lze uplatnit i v případě, který v nedávné době řešila veřejná ochránkyně práv: ředitel školy zaměřující se na děti se speciálními vzdělávacími potřebami odmítl žáka přestupujícího z důvodu změny svého trvalého bydliště, přestože byly splněny podmínky pro přestup. Po zásahu veřejné ochránkyně byl přestup umožněn.⁶⁶

⁶⁵ Nález ÚS ČR ze dne 18. 3. 2014, sp. zn. II.ÚS 365/14, body 13-15

⁶⁶ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Ombudsmanka pomohla rodině v zoufalé situaci*. [online]. Ochrance.cz, 11. ledna 2018, [cit. 22. ledna 2018]. Dostupné na < <https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2018/ombudsmanka-pomohla-rodine-v-zoufale-situaci/> > .

3. Ústavnost současné právní úpravy ČR

V předcházejících částech jsem se věnovala závazkům státu v oblasti práva na vzdělání dětí se zdravotním postižením, jeho zdrojům v mezinárodních smlouvách a také podobě jeho realizace obsažené v zákonných a podzákonných normách. Při jejich analýze jsem narazila na několik problematických aspektů, které budu rozebírat v této části a které podrobím testu ústavnosti. Otázkou je, zda bude použit tzv. test racionality⁶⁷ používaným Ústavním soudem při řešení problematických aspektů dotýkající se právě práva na vzdělání podle čl. 33 LZPS. Některé otázky a problematické aspekty jsem si stanovila již v době výběru tématu diplomové práce, některé vyvstaly až v průběhu analýzy a zkoumání při psaní. Otázky, kterým se budu věnovat, jsou: individuální tzv. domácí vzdělávání, doporučení pedagogického centra jeho povaha a právo rodičů se neřídit tímto doporučením. Nejprve je třeba vymezit obsah práva na vzdělání v našem případě konkrétně inkluzivního vzdělání. Poté je třeba vymezit obsah procesu přijímání do základních škol a zhodnotit roli jednotlivých subjektů v něm. dále zhodnotit jednotlivá úskalí v dané problematice z hlediska zákonnosti dané úpravy, a to jednak pomocí testu obecné diskriminace, tak také pomocí testu proporcionality v závislosti na konkrétním problému.

3.1 Teoretická východiska při přezkumu závazků

Předtím než se začnu zabývat problematickými aspekty práva na vzdělání, je třeba učinit několik dílčích poznámek nutných k tomu, aby byl uvedený přezkum ucelený. Jak již bylo naznačeno v předešlé kapitole, právo na vzdělání patří mezi sociální práva s pozitivním statutem, tzn. že z nich vyplývá povinnost státu k přijetí opatření k jejich naplnění a nejen pouhé nezasahování do práva, jak je tomu u práv s negativním statutem. Stát má tedy povinnost přijímat opatření například v podobě zákonné úpravy umožňující realizaci, ochranu a podporu tohoto práva. Spornou otázkou je jakým testem budeme tyto závazky zkoumat. Důvodem dlouhou dobu bylo to, že jde o práva s pozitivním statutem. To však již neplatí.⁶⁸ Navíc i tato práva zahrnují v sobě také negativní závazky. Konkrétně v tomto případě jde o

⁶⁷ **Test racionality se skládá z těchto kroků:** Nález ÚS ČR ze dne 24.4.2012, sp. zn. Pl. ÚS 54/10 bod 48

1. „vymezení smyslu a podstaty sociálního práva, v tomto případě práva na vzdělání,
2. zhodnocení, zda se zákon nedotýká samotné existence sociálního práva nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu,
3. posouzení, zda zákonná úprava sleduje legitimní cíl; tedy zda není svévolným zásadním snížením celkového standardu základního práva,
4. otázka, zda zákonný prostředek použitý k dosažení je rozumný, byt nikoli nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější, či dokonce nejmoudřejší.“

⁶⁸ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Vydání první. Praha: Leges, 2016, s. 474-481.

právo na realizaci povinné školní docházky a navíc bezplatné.⁶⁹ Dalším důvodem, který je zmiňován je, že jde o otázku politickou.⁷⁰ Stejně tak tomu bude i v případě práva na vzdělání. U dětí se zdravotním postižením o to více, neboť finanční a organizační nároky jsou nepochybně vyšší než při běžném vzdělávání. Z velké části jde o posouzení možností konkrétního státu, které lze jen velmi těžko paušalizovat. Tato kritéria soud posuzuje v případě, že jde o čl. 33 LZPS. Soud v takovém případě proto nechává větší prostor zákonodárci při určení konkrétních parametrů těchto práv. Tato volná úvaha zákonodárce však není bezbřehá. Ústavní soud tuto volnost omezuje následujícím způsobem: úprava musí dodržet ustanovení čl. 4 odst. 4 LZPS, tedy zachovat podstatu a smysl tohoto práva, nesmí dojít k jeho popření a musí být zachován jeho minimální standard.⁷¹ Pokud jde o pozitivní závazky, posuzujeme dvě věci, a to: splnění závazku státu v podobě naplnění obsahu práva a otázku, zda lze po něm rozumně požadovat poskytnutí toho, co namítáme.⁷² To však neznamená, že nebudeme aplikovat test proporcionality, neboť i v rámci něj můžeme vytvořit obsah takového práva. Test proporcionality může sloužit jako diskurz mezi soudci a zákonodárci.⁷³ Pokud však jde o závazek vyplývající z Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, zde nenalezneme žádné kritérium v podobě přiměřenosti opatření v kontextu s možnostmi státu, jak je to v LZPS. Z uvedeného tedy plyne, že Úmluva požaduje vyšší standard ochrany, které dosáhneme, jestliže budeme i na tato práva aplikovat test proporcionality, neboť ten je přísnější.⁷⁴ Navíc díky kreační funkci tohoto testu jsem dospěla k závěru, že i v případě LZPS lze aplikovat tento test. Ostatně jde v praxi o nevyjasněnou otázku vztahu testu racionality a proporcionality.⁷⁵

Dalším dílčím krokem, který je třeba učinit, je rozlišení práva na vzdělání a diskriminací ve vzdělání. Pokud se jedná o právo na vzdělání jde o určení určitého standardu, který zabezpečí jeho realizaci. Přezkum je prováděn pomocí testu proporcionality.

⁶⁹ Nález ÚS ČR ze dne 15.2.1994, sp. zn. Pl. ÚS 35/93

⁷⁰ BARTOŇ, Michal. Soudní přezkum ústavnosti zásahů do sociálních práv - strukturování sporných otázek. In JIRÁSEK, Jiří (ed). *Právní aspekty sociálního státu.*, s. 43.

⁷¹ Nález ÚS ČR ze dne 23.4.2008, sp. zn. Pl. ÚS 2/08, body 52,56,60

⁷² KRATOCHVÍL, Jan. Test racionality: skutečně vhodný test pro sociální práva?. *Právník*. 2015, roč.154 č.12 s. 1056.

⁷³ ČERVÍNEK, Zdeněk. *K aplikaci testu proporcionality na socio-ekonomická práva* [online]. Pravniprostor.cz, 2.. března 2017 [cit. 8. listopadu 2018]. Dostupné na <https://www.prawniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-aplikaci-testu-proporcionality-na-socio-ekonomicka-prava?fbclid=IwAR1I-xXC6gfOMDULZw2W7afkk59b0Pisz9CDMBUiQDDfZF3z80k_AgcWIUI> .

⁷⁴ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 88.

⁷⁵ ČERVÍNEK, Zdeněk. Test racionality v judikatuře ÚS: otázka intenzity přezkumu. In JIRÁSEK, Jiří (ed). *Právní aspekty sociálního státu.*, s. 64.

Diskriminaci naproti tomu můžeme charakterizovat jako rozdílné zacházení s osobami ve stejné situaci na základě diskriminačního důvodu, „*kteřé je zároveň špatné*“.⁷⁶ Jde o rozdílné zacházení bez legitimního důvodu. V oblasti vzdělávání může jít například o nezřízení funkce asistenta pedagoga pro zdravotně postižené dítě s odůvodněním nedostatečných finančních prostředků. S ohledem na § 3 ADZ by šlo pravděpodobně o nepřímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení.

Přezkum v tomto případě je prováděn pomocí testu diskriminace, neboť jde o posuzování rovnosti. Jde však o sociální práva, proto je nutné objasnit následující otázku: Je pojetí rovnosti u těchto práv ovlivněno čl. 41 odst. 1 LZPS? Tento článek pojednává o omezené vymahatelnosti práv v něm uvedených. Těchto práv se totiž lze „*domáhat jen v mezích zákonů, které je provádějí*“. To by ovšem znamenalo vyloučení těchto práv z přezkumu diskriminace. Mnohá z nich totiž nemají vlastní ustanovení, které by jim tento přezkum zaručoval.⁷⁷ K uvedeným závěru jsem dospěla i vzhledem k čl. 36 odst. 2 LZPS, který chrání základní práva a svobody před vyloučením z ochrany soudní moci.

3.2 Podstata práva na inkluzivní vzdělání

Určit obsah práva na inkluzivní vzdělání není jednoduché, jde totiž o sociální právo s pozitivním statutem, tudíž jeho obsah, podstata i cíle jsou do značné míry věcí politickou, přesto se domnívám, že určitý základ vymezit lze. Právo na inkluzivní vzdělání nelze charakterizovat pouze tak, že jde o získání znalostí, vědomostí a dovedností potřebných pro výkon povolání u dětí se speciálními potřebami v hlavním vzdělávacím proudu. Dovolím si tvrdit, že takový obraz mělo toto právo v praxi vzdělávacího systému v 90. letech minulého století a na začátku 21. století. V současnosti je třeba vnímat toto právo mnohem širěji a komplexněji. Mimo již uvedených cílů vzdělávání je třeba toto právo vnímat jako právo na to, aby bylo vzdělání přístupné všem a společnost přijímala rozmanitost a jedinečnost každého jako svoji běžnou součást.

Zákaz diskriminace je sice stanoven mezi cíli vzdělávání v § 2 školského zákona, ale v tomto případě je nutno na tento požadavek klást vyšší důraz, neboť právě jeho nerespektování vedlo a jsem toho názoru, že ještě i vede k zbytečné segregaci, která člověka ovlivní na celý život. Z tohoto důvodu nestačí pro naplnění tohoto práva pouhé formální přijetí do běžné základní školy, ale je potřeba, aby dítě bylo přijímáno způsobem, který

⁷⁶ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 190.

⁷⁷ BOUČKOVÁ, Pavla. *Rovnost a sociální práva*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2009, s. 44-45.

umožní jeho plné zapojení do vyučovacího procesu, ale také aby mohlo dojít k jeho začlenění do kolektivu, a byl tak umožněn plný rozvoj jeho osobnosti. Je nutné zamezovat stereotypům, které ve společnosti ještě pořád zůstávají. Domnívám se, že jedním z nich je vnímání odlišnosti jako něčeho nenormálního, co je třeba ve společnosti přehlížet či dokonce eliminovat, opak je ovšem pravdou. Odlišnost je třeba brát jako běžnou součást, která obohacuje. Odlišnost má být vnímána jako pozitivum nikoliv něco, co má být terčem posměchu a segregace. Z tohoto důvodu si myslím, že na rozdílnosti, které jsou mezi zdravými, a zdravotně postiženými dětmi není třeba zvláště upozorňovat, ale zároveň není nutné (a ani by to nebylo vhodné) se jim vyhýbat. Tyto otázky jsou velmi citlivým tématem zejména u zdravotně postižených dětí. Osoby podílející se na procesu vzdělávání by měly volit vhodnou formu, jak tohle téma diskutovat, ať už formou her či povídaní.

Kdybychom ponechali děti se zdravotním postižením v segregovaném systému, těžko by mohlo dojít k naplnění těchto a dalších cílů práva na inkluzivní vzdělání. Navíc by to znamenalo vyjmutí dítěte z jeho přirozeného sociálního prostředí, neboť síť speciálního školství není tak velká jako v hlavním proudu a dítě musí být v takovém případě často vzděláváno daleko od domova, což může proces značně ztížit. Aby dítě nebylo nuceno k absolvování takových komplikací, je nutno odstraňovat bariéry, zejména stavební, dopravní a jiné, které často odrazují rodiče i dítě při volbě vhodného zařízení. V neposlední řadě je třeba zmínit, že je nutné přizpůsobit vzdělávání tak, aby handicap nebyl nepřekonatelnou překážkou pro realizaci toto práva, což mimo jiné znamená např. přizpůsobení učebních osnov, učebních pomůcek atd. S uvedeným souvisí také nutnost profesionálního aparátu. Nezbytným předpokladem pro práci s těmito dětmi by mělo být neustálé vzdělávání učitelů v dané problematice, protože pokud tomu tak není, může docházet k znehodnocení a k nezvratným škodám na tomto právu.

Z uvedeného vyplývá že právo na inkluzivní vzdělání a vzdělávací systém musí splňovat následující požadavky: „*dostupnost, přístupnost, přijatelnost a přizpůsobivost*“⁷⁸ a dále, že musí naplňovat hlavní rysy inkluzivního vzdělávání.⁷⁹ Myslím si, že velmi důležité pro realizaci tohoto práva je také informování společnosti o jeho výhodách. V tom však ČR pokulhává a pokud už se mluví o této problematice, je vyzdvižována její finanční náročnost či dokonce obavy z narušení vzdělávání běžného systému. Bohužel se tyto názory objevují od

⁷⁸ Výbor pro práva dítěte OSN, obecný komentář č. 14 CRC/C/GC/14 odst. 20, [online]. 23. května 2013 [cit. 24. září 2018] Dostupné na <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11> .

⁷⁹ Blíže k tomu kapitola 1.2.7.

nejvyšších veřejných činitelů. Nepopírám potřebu diskuze, ale úplné popření tohoto systému považují za nepřijatelné. Zejména od veřejných činitelů totiž očekávám, že si uvědomují skutečnost, že se jedná o otázku lidskoprávní znamenající zákaz snížení již nastoleného standardu tohoto práva. Navíc pochybovačné proudy neprospívají ke změně společenského povědomí o této problematice a spíše slouží k upevnění již zažitých stereotypů. Vhodné by proto bylo, aby se ve veřejném prostoru šířily i pozitivní aspekty tohoto vzdělávání. Je tomu tak také proto, že byt by byla úprava tohoto vzdělávání dokonalá, (což nebude nikdy) k úspěšné realizaci je potřeba i společenské přesvědčení o potřebnosti a prospěšnosti tohoto systému. Vedlo by to také k tomu, že by se rodiče či zákonní zástupci méně obávali zařadit své dítě právě do hlavního vzdělávacího proudu. Tyto obavy se nejvíce objevovaly právě při velké novele školského zákona a dalších souvisejících předpisů.

3.3 Rodiče a jejich role v procesu přijímání dítěte do ZŠ

Proces přijímání byl popsán výše v části 3.2.2. Podáním přihlášky je zahájen tento proces. Nejdůležitějšími subjekty tohoto procesu jsou: dítě, jeho zákonný zástupce a ředitel základní školy, do které má být dítě přijato.

Rodiče či zákonní zástupci dítěte jsou v případě práva na vzdělání dítěte velmi důležitou součástí, neboť volba formy vzdělání dítěte je součástí rodičovských práv, jejichž ochrana je zakotvena v čl. 32 LZPS, ale také ve všech výše zmíněných mezinárodních smlouvách.⁸⁰ Zákonný zástupce v tomto procesu realizuje rodičovská práva a svou rodičovskou odpovědnost.

Vzdělávání dítěte je jednou ze složek obsahu rodičovské odpovědnosti podle § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění. (dále jen OZ). Práva rodičů jsou v tomto směru chápány zároveň jako povinnosti, tedy pokud je to v zájmu dítěte, a to vzdělávání určitě je. Rodič je zároveň povinen konat, a to v souladu se zájmem dítěte dle § 875 odst.1 OZ⁸¹. Dále má povinnost své dítě přihlásit k plnění povinné školní docházky, v opačném

⁸⁰ Čl. 5 Úmluvy o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání, která nebyla vyhlášena v žádné sbírce. Čl 10 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, vyhlášeném pod č. 120/1976 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 5 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv, vyhlášené pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 14,33 Listiny základních práv EU, vyhlášené pod č. 111/2009 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů, čl. 23 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášené pod č. 10/2010 Sb.ms., ve znění pozdějších předpisů

⁸¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 63-64.

případě by se dopustil přestupku, za který by mu hrozila pokuta.⁸² Také je při výběru vzdělávací instituce je povinen zohlednit hlediska obsažená v § 880 odst. 2 OZ, ve které je mimo jiné jako hledisko zakotven i názor dítěte, ale je fakt, že při výběru základní školy asi nebude příliš reflektován, což považuji za chybné, zejména u dítěte se zdravotním postižením by mělo být i toto významným faktorem, neboť je důležité, aby škola byla pro dítě přátelským prostředím, které mu přes existenci jeho zdravotního handicapu umožní jeho plný rozvoj a socializaci jako cíl inkluzivního vzdělávání. Jsem toho názoru, že i 6leté dítě, kterému budou podány patřičné informace je schopno se na tomto rozhodnutí podílet. Stát by do těchto práv zasahoval, pokud by se například zákonní zástupci nedokázali dohodnout na realizaci práva na vzdělání jejich dítěte.

3.3.1 Řešení kolize práva na vzdělání versus rodičovská práva

V uvedeném případě může dojít ke kolizi práva na vzdělání a práv rodičovských, neboť rodič může usilovat o to, aby jeho dítě nebylo vzděláváno v hlavním proudu a přihlásit své dítě do speciální školy a omezit tak jeho právo na vzdělání. Uvedený problém je řešen tak, že k zařazení do speciálního školství je potřeba kladného vyjádření SPC a pokud takové stanovisko není, tak je dítě chráněno, neboť ředitel školy je povinen ho respektovat. Zájem dítěte, tak převýší přání jeho zákonných zástupců. Taková úprava je nutná, neboť rodiče nemají povinnost se tímto doporučením řídit.

Může však nastat i situace, kdy rodiče trvají na zařazení dítěte do ZŠ, ačkoliv je to pro něj škodlivé. Tato situace není v našem právním řádu řešena. Postupovat by se mělo pravděpodobně následujícím způsobem: Škola by měla rodiče informovat o možnosti vyhledání pomoci SPC za účelem vydání doporučení o tom, zda je toto vzdělávání vhodné. Toto je možné učinit ještě před přijetím dítěte do ZŠ. Právní úprava takový postup v zájmu dítěte umožňuje.⁸³ Doporučení je poskytnuto i škole, tudíž již nehrozí nebezpečí, že by škola nebyla o výsledku informována. Pokud by bylo doporučení kladné nesmí být dítě odmítnuto. Jestliže by bylo negativní, pak může ředitel školy vydat rozhodnutí o nepřijetí. Vyhledání pomoci takového centra není povinností. Jak tedy řešit tuto situaci v případě neochoty zákonných zástupců své dítě tomuto podrobit? Odpověď dává § 10 odst. 4 z. č. 359/1999 Sb., o orgánu sociálně právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OSPOD): „*Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb,*

⁸² § 182a odst. 1 a 2 školského zákona

⁸³ § 16 odst. 2 školského zákona

popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinni oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6⁸⁴, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví“. OSPOD, pak může sám rozhodnout o poskytnutí poradenské pomoci školským poradenským zařízením za účelem vydání doporučení v této otázce. Uvedené vyplývá z § 16 odst. 1, který hovoří o orgánu veřejné moci, jimž může být právě OSPOD nebo soud.⁸⁵

3.4 Kladné doporučení SPC jako podmínka pro přijetí dítěte do základní školy a test ústavnosti

Při stanovení výzkumných otázek v úvodu práce jsem vycházela z mylného předpokladu, že školský zákon stanoví povinnost kladného doporučené pedagogicko – psychologické poradny nebo speciálního pedagogického centra pro přijetí dítěte se zdravotním postižením do ZŠ. K tomuto poznatku mě ale vedla praxe. Ze zákona totiž nic takového nevyplývá. (jinak je tomu buď v případě odkladu povinné školní docházky nebo pokud jde o zařazení dítěte do speciálních, tam je jejich doporučení nutné. K tomu výše v této práci 2.2.1). Přestože, tato povinnost není považuji za vhodné tento požadavek podrobit zkoumání pomocí testu přímé diskriminace, neboť se jedná o hodně vyskytující institut v praxi⁸⁶, jenž může vést k diskriminaci na základě zdravotního postižení. Půjde tak spíše o zhodnocení praxe namísto zákonné úpravy. Jde o instituce, které přicházejí na řadu až v případě, že je osloví zákonný zástupce dítěte a jejich služby jsou poskytovány v našem případě zákonného zástupce, neboť subjektem služeb je nezletilé dítě. Jejich úkoly vymezuje školský zákon v §116 a podrobnosti stanoví vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění vyhlášky č. 270/2016 Sb. a vyhlášky č. 416/2017 Sb.

Test přímé diskriminace se skládá z těchto kroků:

1. „*Odlišné zacházení,*
2. *ve srovnatelné situaci,*
3. *ze zakázaného důvodu,*
4. *méně příznivě tedy k tíži jednotlivce,*

⁸⁴ Tento § stanoví, na které situace se činnost OSPODU vztahuje, přičemž zneužití rodičovské odpovědnosti je jednou z nich. Nespolečně s poradenským zařízením takovým případem nepochybně je.

⁸⁵ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony Sněmovní tisk 288/0 [online]. PSP.CZ, 2. 9. 2014 [cit. 30. října 2018] Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=288&CT1=0>>

⁸⁶ Archiv autora. Pro potvrzení svých tvrzení, jsem kontaktovala skupinu rodičů se zdravotním postižením.

5. *keré nelze ospravedlnit legitimním cílem a přiměřeností odlišného zacházení*⁸⁷

Právo na základní vzdělání by v takovém případě záviselo na státu, a to ještě formou doporučení, což nelze akceptovat, neboť by šlo o zásah do jeho tvrdého jádra, které zakládá státu do tohoto práva nijak nezasahovat. Jakési státní povolení pro jeho realizaci pro určitou skupinu by nepochybně znamenalo zásah do jeho podstatného obsahu a jeho realizace by závisela na zvůli státních orgánů, bez zjevného legitimního odůvodnění. Takový prostředek by nebyl ani přiměřený, neboť automaticky předpokládá, že budou problémy, což je nepřípustné jednání, které je k tíži dítěte se zdravotním postižením. Ve vztahu ke zdravému dítěti v době procesu do ZŠ by k tomu totiž zřejmě nedocházelo. Pouhá existence zdravotního postižení by takové odůvodnění neposkytovala, neboť by se takové odůvodnění zakládalo na diskriminačním kritériu, čímž by došlo k porušení zákazu diskriminace.

Podobně by se dalo argumentovat ve prospěch rodičovských práv, neboť jsou to nepochybně nositelé rodičovské zodpovědnosti, kteří mají právo o tomto rozhodovat⁸⁸ Jádrem tohoto práva je právě realizace rodičovské odpovědnosti, do které může stát zasáhnout jen v nutných případech stanovených zákonem.⁸⁹ Pokud zvolí pro své dítě běžné základní vzdělání, že je veden nejlepším zájmem dítěte a nelze mu toto právo odepřít tím, že po něm bude požadovat povolení státu k jeho realizaci, šlo by totiž o jeho popření, a to nelze akceptovat. Zákon naštěstí nic takového nepožaduje. To však neznamená, že se taková poradna či centrum a jeho doporučení nemůže dost hry již v době procesu přijímání dítěte do ZŠ. § 16a odst. 1 a 2 školského zákona totiž mimo jiné zní: „(1) Školské poradenské zařízení poskytne poradenskou pomoc **dítěti**, žákovi, studentovi nebo zákonnému zástupci **dítěte** nebo žáka na základě jeho žádosti nebo na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci podle jiného právního předpisu. (2) Vyžaduje-li to zájem dítěte nebo nezletilého žáka, doporučí škola nebo školské zařízení jeho zákonnému zástupci, aby vyhledal pomoc školského poradenského zařízení.“ Z uvedeného vyplývá, že tuto pomoc lze vyhledat již v době procesu přijímání. Rodiče tuto pomoc tedy často vyhledají na podnět ředitele školy, do které má být dítě přijato. Z vlastní zkušenosti vím, že ředitelé toto mnohdy požadují s tím, že bez takového doporučení nebude dítě přijato, ačkoliv takový postup je nezákonný, ale zákonní zástupci na to přistupují, jednak z neznalosti zákona, a dále protože, tak ustupují tlaku, který je na ně vyvíjen.⁹⁰

⁸⁷ Nález ÚS ze dne 21.1.2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10 bod 34. Dále také v kontextu § 6 a 7 ADZ.

⁸⁸ Blíže k tomu kapitola 3.3.1.

⁸⁹ § 870-874 OZ

⁹⁰ Dále také archiv autora. Pro potvrzení svých tvrzení, jsem kontaktovala skupinu rodičů se zdravotním postižením.

Bohužel si nemyslím, že by k odstranění této praxe vedla změna zákona, protože i kdyby byl stanoven zákaz toto, jakkoliv požadovat, pochybuji, že by se dané jednání dalo jednoznačně prokázat,

a proto většina rodičů dané doporučení k zařazení do vzdělávacího procesu svému dítěti zařídí, než aby vedli soudní spor s nejistým výsledkem.

Je nutno mít na paměti, že se jedná o subjekt, který nerozhoduje, ale pouze vydává zprávu a doporučení. Rozhodující slovo mají zákonní zástupci a ředitel školy, který je však povinen se doporučením řídit.⁹¹

3.4.1 Kolize práv v procesu přijímání a test proporcionality

Z výše uvedeného však vyvstává další problém, a to že daná právní úprava by mohla vést nebo vést ke kolizi dvou základních práv, konkrétně práva na inkluzivní vzdělání a rodičovských práv. Tento problém je nutno řešit pomocí testu proporcionality, který se používá právě při řešení takových kolizí. Důvody použití tohoto testu jsem vymezila v kapitole 4.1. Tento test proporcionality, jak jej vymezil ÚS se skládá z těchto kroků: **1. posouzení vhodnosti, 2. potřebnosti, 3. proporcionality v užším slova smyslu.**⁹²

1. V popisovaném problému jde v prvním kroku o to, zda zvolený prostředek chrání právo na vzdělání před svévolným jednáním rodičů či ředitele školy. V tomto případě, lze konstatovat, že ano, neboť kladné stanovisko je pro ředitele závazné, (zároveň však v takovém případě vzniká sporná otázka, že jde o jistý zásah do rodičovských práv v tom směru, že rodič může mít zájem na tom, aby jeho dítě nebylo takto vzděláváno, ale pokud už zde v doporučení existuje, je rozhodující právě povinnost ředitele školy takové doporučení respektovat.⁹³
2. Při posuzování potřebnosti se ptáme, zda je tento prostředek potřebný k ochraně tohoto práva. Domnívám se, že pokud jde o nutnost tohoto prostředku jako podmínku pro přijetí do ZŠ je tato odpověď **záporná**, neboť k tomuto kroku se má přistupovat, až v případě vzniklých problémů. Praxe, která toto vyžaduje předem je z tohoto hlediska neústavní, neboť předpokládá již dopředu, že nastanou nějaké problémy, což je podle mého nepřipustné a dochází k vytvoření předsudků, které mohou dítě poškodit v tom smyslu, že může nabýt pocit méněcennosti a opak musí

⁹¹ MICHALÍK, Jan. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. Vydání první. Ústí nad Labem: EdA 2012, s. 162-163.

⁹² Nález ÚS ČR ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

⁹³ K této kolizi více v části 3.3.1.

dokazovat pomocí testů, jejich vyhodnocení v podstatě rozhodne o tom, zda se bude vzdělávat v běžné škole. K užívání tohoto institutu mnohdy dochází i v případech, kdy to není nutné.⁹⁴

3. K poslednímu kroku testu ani nepřistupuji, neboť v předcházejícím jsem shledala praxi neústavní.

3.5 Individuální vzdělávání

V průběhu psaní této diplomové práce jsem narazila na problematický bod v oblasti individuálního vzdělávání, který by mohl vést k segregaci dětí z běžného vzdělávání. Konkrétně se jedná o ustanovení 41 školského zákona. V takovém případě totiž ředitel sice dítě formálně přijme, ale opět ve stejném duchu nejlepšího zájmu dítěte apeluje na zákonného zástupce, aby přistoupil k individuálnímu vzdělávání žáka. Škola tak formálně splní svou povinnost k přijetí, ale přesto je dítěti odňato právo na aktivní podílení se na běžné výuce a začleňování se do kolektivu, k čemuž je pravidelná přítomnost nutná. Na rozdíl od předchozí úpravy současné znění nelimituje tuto možnost pouze na žáka prvního stupně na rozdíl od předchozí úpravy, což má za důsledek, že tato možnost je dána již uchazeči o přijetí k plnění povinné školní docházky. K žádosti je sice potřeba doložit vyjádření školského poradenského zařízení (nemusí být doporučující), rozhodnutí o povolení tohoto vzdělávání je však na úvaze ředitele školy.⁹⁵ K možnému zneužití tohoto institutu by postačovalo, kdyby vyjádření školského poradenského zařízení bylo pro ředitele školy závazné a v případě, že by toto vyjádření nebylo doporučující, byl by povinen toto respektovat. Uvedený institut nemusí zneužít jen ředitel škol, ale také zákonný zástupce dítěte, který může z nějakého důvodu mít zájem na odepření fyzické přítomnosti svého dítěte v běžné výuce základní školy. § 41 odst. 3 školského zákona sice stanoví, kdy takové vzdělávání povolí. Nedostatek této úpravy však spatřuji v tom, že doporučení PPP nebo SPC musí sice zohlednit, ale nemá povinnost se jím řídit. Pokud tedy nastane situace, že doporučení nebude kladné a třebaže by bylo odůvodněno právě obavou ze segregace, nijak to ředitele školy nezavazuje. Jde sice o rozhodnutí ve správním řízení, které je soudně přezkoumatelné, ale je zde užito správní uvážení, kde je přezkum omezen. *„Soud je oprávněn přezkoumat správní uvážení pouze v tom směru, zda nevybočilo z mezí a hledisek stanovených zákonem, zda je v souladu s pravidly logického usuzování a zda premisy takového úsudku byly zjištěny řádným procesním postupem a na*

⁹⁴ Archiv autora. Pro potvrzení svých tvrzení, jsem kontaktovala skupinu rodičů se zdravotním postižením.

⁹⁵ RIGEL, Filip. *Školský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014, s. 225 (§ 41 školského zákona).

podkladě dostatečně zjištěného skutkového stavu. Jsou-li popsané předpoklady splněny, nemůže soud z týchž skutečností, jaké zjistil správní orgán, vyvozovat jiné, nebo přímo opačné závěry (rozsudek NS ze dne 15. 10. 1992, sp. zn. 6 A 6/1992 [Rc 39/1994]).“⁹⁶ I správní orgány jsou však povinny respektovat zásadu proporcionality obsaženou v § 2 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., o správním řádu. Musí tak tento test aplikovat i v případě správního uvážení.⁹⁷ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ve svém doporučení k individuálnímu vzdělávání na ZŠ sice tvrdí, že by nemělo jako závažný důvod obstat jen rozhodnutí rodičů,⁹⁸ ale že by měl zohledňovat všechny okolnosti případu, ovšem při vědomí rozhodující role ředitele, pochybuji o tom, že by nevěděl, jak své rozhodnutí odůvodnit, tak, aby bylo těžké v něm dovést úmysl segregace dítěte ze základního vzdělávání. S ohledem na to, že již v případě pouhého procesu přijímání používají ředitelé škol citový nátlak, který pak vede k tomu, že zákonní zástupci nechají dítě podrobit vyšetření u SPC, ačkoliv to není povinnost vyplývající ze zákona, obávám se stejného postupu při individuálním vzdělávání a to proto, že ředitelé nemají právo odmítnout dítě se zdravotním postižením. Toto ustanovení jim tak poskytuje nástroj, jak splnit zákonnou povinnost a zároveň se vyhnout tomu, aby se dítě vzdělávalo v ZŠ v běžném kolektivu, což je v přímém rozporu s podstatou práva na inkluzivní vzdělání bez zjevného legitimního cíle. Cílem individuálního vzdělávání je jeho realizace mimo školské zařízení v případech opravdu závažných, kdy není možné využití jiného způsobu vzdělávání tzn., jde o prostředek ultima ratio, a proto by právní úprava měla omezit možnosti jeho zneužití na nejnižší možnou míru. Proto pokládám za nutné toto podrobit také testu přímé diskriminace, jehož skladba byla popsána výše.

Pokud by ředitel školy takto postupoval mohlo by jít o porušení zákazu diskriminace Šlo by totiž o odlišné zacházení s dítětem se zdravotním postižením, ve srovnatelné situaci Ve vztahu ke zdravému dítěti v době procesu do ZŠ by k tomu totiž zřejmě nedocházelo. Pouhá existence zdravotního postižení by neposkytovala legitimní odůvodnění. Cílem tohoto

⁹⁶ SOCHOROVÁ, Vendula. In BLAŽEK, Tomáš (ed). *Soudní řád správní-online komentář*, 3. aktualizace Praha C.H. Beck 2016 (§ 78 soudního řádu správního).

⁹⁷ K tomu blíže např. Nález ÚS ČR ze dne 16. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01: „Zasahování státu musí respektovat přiměřenou (spravedlivou) rovnováhu mezi požadavkem obecného zájmu společnosti a požadavkem na ochranu základních práv jednotlivce. To znamená, že musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli. V opačném případě, tzn. v případě bezúčelnosti či nepřiměřenosti daného omezení, by se příslušná regulace dostala do zjevného rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena“.

⁹⁸ MŠMT. *Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání v základní škole* str. 7, [online]. MŠMT.cz 11. 10. 2016 [cit. 29. září 2018] Dostupné na < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a> .

institutu má být umožnit dítěti vzdělávat se tímto způsobem v případě, kdy jinak nelze vzdělávání realizovat. Jedním z možných důvodů je i zdravotní stav dítěte. Tento důvod je však potřeba posoudit velmi pečlivě. Jestliže tomu tak nebude, půjde o přímou diskriminaci na základě zdravotního postižení. Již jen umožnění takové praxe považuji za nepřijatelné a uvedené nedostatky za protiústavní.

3.5.1 Kolize a test proporcionality v případě individuálního vzdělávání

Cílem individuálního vzdělávání je jeho realizace mimo školské zařízení v případech opravdu závažných, kdy není možné využití jiného způsobu vzdělávání tzn., jde o prostředek ultima ratio, a proto by právní úprava měla omezit možnosti jeho zneužití na nejnižší možnou míru. Pokud vezmu do úvahy, že důvodem pro zrušení omezení pouze na druhý stupeň ZŠ v předešlé právní úpravě bylo zřejmě větší využití tohoto institutu, považuji tento postup za chybný, neboť tím byl výrazněn zvýšen prost pro jeho zneužití a bylo by tedy vhodné vrátit do úpravy omezení a dále, aby doporučení SPC bylo pro ředitele škol závazné. Tím by došlo sice k částečnému omezení správního uvážení, jsem však toho názoru, že v tak závažné otázce jako je právo na inkluzivní vzdělání, je takový krok nezbytně nutný.

Zastánci současné právní úpravy by mohli argumentovat tím, že chtěli rozšířit uplatnění rodičovských práv tím, že rozšíří možnost využití tohoto institutu. Pravděpodobně však zapomněli na to, že tento institut je výjimečný, a jako takový jeho užívání nutno omezit. Opět zde, totiž dochází ke kolizi práva na inkluzivní vzdělání a rodičovských práv je tedy na místě opět aplikovat test proporcionality jako v předchozím případě a posoudit vhodnost, potřebnost, přiměřenost tohoto prostředku k dosažení cíle.

1. Tento prostředek je jistě způsobilý k dosažení cíle, a to rozšíření rodičovských práv, když dává možnost rodičům zvolit tuto formu již v prvním stupni ZŠ, ale zároveň tím dochází k omezení práva na inkluzivní vzdělání, jehož podstatným rysem je vzdělávání v kolektivu jeho spolužáků a možnost sociálního rozvoje⁹⁹ Tento postup vede k vyloučení z běžného procesu.
2. Co se týče druhého kroku, je otázkou, zda takovou úpravu potřebujeme, zda cíle nelze dosáhnou méně omezujícím prostředkem. Vzhledem k cíli musím konstatovat, že tento prostředek splňuje i podmínku potřebnosti.
3. Sporné je však, zda je splněna proporcionalita v užším slova smyslu tzn., zda dosažení cíle tímto způsobem je ve vztahu k omezení práva na inkluzivní vzdělání

⁹⁹ K podstatě tohoto práva více v kapitole 3.2.

přiměřené. Zde jsem toho názoru, že nikoliv, neboť ochrana práva na vzdělání musí dostat přednost před rozšířením rodičovských práv nebo dokonce před umožněním zneužití tohoto institutu pomocí svévole ředitele školy při rozhodování o individuálním vzdělávání žáka, a to navíc při vědomí, že soudní přezkum je v případě správního uvážení, které se v tomto případě používá je značně omezen. Z těchto důvodů se domnívám, že současná úprava není přiměřená, neboť ochrana práva na inkluzivní vzdělání není dostatečně zabezpečena. Bylo by tedy vhodné úpravu změnit, jak bylo zmíněno výše.

Závěr

Tato diplomová práce je věnována problematice přijímání dětí se zdravotním postižením do základních škol v ČR ve světle práva na vzdělání. Kromě úvodu a závěru práce obsahuje kapitolu věnovanou mezinárodním závazkům státu v oblasti práva na vzdělání, vnitrostátnímu zákonné úpravě a dále kapitolu zabývající ústavnímu zhodnocení právní úpravy.

V úvodu diplomové práce jsem si stanovila za cíl zhodnocení právní úpravy přijímání dětí se zdravotním postižením do ZŠ a stanovila jsem si výzkumné otázky. Nejprve jsem se věnovala tomu, jak je chápáno právo na vzdělání a kde jsou zakotveny mezinárodní závazky státu v této oblasti a co z nich vyplývá. Největší prostor v této části byl věnován Úmluvě práv osob se zdravotním postižením, v jejímž kontextu byl veden přezkum vnitrostátní úpravy. Z této a jiných mezinárodních úmluv vyplývá závazek státu poskytnout dětem se zdravotním postižením v hlavním vzdělávacím proudu, a to bez nepřiměřených překážek například v podobě státního povolení. V souladu s mezinárodními závazky by měl stát zasahovat jen v případech, kdy to vyžaduje zájem dítěte. S ohledem na tyto závazky jsem se zaměřila ve své práci na problematické aspekty vnitrostátní právní úpravy a to i v historickém kontextu. Jedině tento postup mi umožňoval sledovat posun v této oblasti. Z dříve zcela opomíjeného tématu, kdy převládala segregace, přes uvědomění si, že je třeba tenhle problém řešit až po dnes převažující princip inkluzivního vzdělávání. Díky tomuto jsem vysledovala v právní úpravě potažmo v její aplikaci problematické aspekty.

Před přezkumem samotné právní úpravy jsem musela vyřešit jakou metodu použít. Vzhledem ke standardu, který plyne z mezinárodních závazků, jsem dospěla k závěru, že budu používat test proporcionality, který poskytuje vyšší standard než v oblasti sociálních práv. běžně používaný test racionality. Dále bylo třeba vyjasnit otázku diskriminace v sociálních právech. Zde jsem dospěla k závěru, že se nepoužije omezení obsažené v čl. 41 LZPS, neboť by to znamenalo naprosté vyloučení ze soudního přezkumu a tedy i porušení mezinárodních závazků. Stát má totiž povinnost zajistit jejich rovné uplatňování. Z těchto důvodů jsem tedy právní úpravu a její problematické aspekty podrobila testu ústavnosti. K tomu došlo pomocí testu proporcionality, vymezením práva na inkluzivní vzdělání, ale i testem diskriminace.

Prvním problémem bylo doporučení SPC jeho role v procesu přijímání dítěte se zdravotním postižením do běžné školy. Právní úprava chrání zájem dítěte v tom smyslu, že řeší situaci, kdy jeho zákonný zástupce trvá na zařazení do běžné škol rozporu s jeho zájmy, a to prostřednictvím OSPODU nebo soudu. Zabývá se však i opačnou situací, kdy zákonný zástupce preferuje speciální školu, kde se vyžaduje doporučení SPC, pokud totiž centrum

tohle neshledá jako vhodné, nesmí být dítě do takové školy přijato. Problém však je, že ředitelé mnohdy požadují i takové doporučení při přijetí do běžného proudu, tedy předtím, než vůbec vyvstanou nějaké problémy. Tuto praxi jsem shledala neústavní, neboť porušuje zákaz diskriminace a právo na vzdělání. Dalším problémem je individuální vzdělávání a jeho možné zneužití k segregaci dítěte z běžného vzdělávání, ačkoliv je splněna povinnost dítě přijmout. Taková úprava a praxe však znamená pouze uplatnění formální rovnosti, což je opět v rozporu s vnitrostátní úpravou i mezinárodními úmluvami, které stojí na materiální rovnosti, proto jsem dospěla opět k závěru, že jde o porušení práva na vzdělání a zákazu diskriminace. K potvrzení svých tvrzení jsem kontaktovala skupiny rodičů dětí se zdravotním postižením, kteří mé závěry potvrdili. Nepřeji si však být v práci konkrétně jmenováni.

Dospěla jsem k závěru, že část problémů nespočívá v právní úpravě, ale spíše v tom, jakým způsobem je v praxi aplikována. Některé problémy nelze napravit právní úpravou, ale zvýšením informovanosti o této problematice, která by mohla zamezit některým nešvarům stávající praxe.

Pokud stát setrvá na této praxi porušuje ČR neustále nejen vlastní vnitrostátní úpravu, ale především nedodrží mezinárodní závazky z úmluv a dalších právních dokumentů. Ačkoliv z historického vývoje je vidět značný posun je třeba konstatovat, že mezinárodní závazky ze strany státu nejsou dodržovány. Samozřejmě některé nedostatky lze odstranit či omezit zneužití lepší legislativou. Právě těmto aspektům a návrhům řešení je věnována tato diplomová práce. Vzhledem k tomu, že jde o téma, které není příliš vědecky zpracováno, domnívám se, že tato práce je přínosná, neboť se mi podařilo vymezit podstatu práva na inkluzivní vzdělání, identifikovat problémy a navrhnout jejich řešení. K tomu snad ještě jeden poznatek, jenž podle mého názoru vyplynul z výzkumu se týká informovanosti. Vhodné by bylo zakotvit informační povinnost o vzdělávání těchto žáků ještě před nástupem do školy. Vyhláška týkající se zápisů do škol stanoví různé informační povinnosti. Tato však mezi nimi není. Její zakotvení by mohla vést k minimalizaci nejasností a obav, které rodiče těchto dětí mají.

K těmto poznatkům jsem přišla také na základě shrnutí závazků státu v mezinárodních dokumentech věnovaných právu na vzdělání, ale také obecně rovnosti, protože tyto otázky spolu souvisejí. Dále také zkoumáním vnitrostátní úpravy v podobě ADZ a školského zákona, ale také evropského nařízení a směrnice.

Bibliografie

a. Monografie, učebnice:

1. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 608 s.
2. BOUČKOVÁ, Pavla. *Rovnost a sociální práva*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2009. 198 s.
3. JÍLEK, Dalibor, Jaroslav VĚTROVSKÝ a Katarína ŠMIGOVÁ. 1. vydání. *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 198 s.
4. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jana Amose Komenského Didaktika velká*. Vyd. 3. Brno: Komenium, učitelské nakladatelství, 1948. Pedagogické klasobraní; sv. 2., 252 s.
5. MICHALÍK, Jan. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vydání. Ústí nad Labem: EdA, 2012. 234 s.
6. ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 350 s.
7. VAĐUROVÁ, Helena. Historický vývoj a současné pojetí inkluzivního vzdělávání. In VÍTKOVÁ, Marie a Miroslava BARTOŇOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami III. Education of Pupils with Special Educational Needs III*. 1. vydání. Brno: MU, 2009. 53-66 s.

b. Příspěvky ve sborníku

1. BARTOŇ, Michal. Soudní přezkum ústavnosti zásahů do sociálních práv - strukturování sporných otázek. In JIRÁSEK, Jiří (ed). *Právní aspekty sociálního státu*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2014, s. 41-49.
2. ČERVÍNEK, Zdeněk. Test racionality v judikatuře ÚS: otázka intenzity přezkumu. In JIRÁSEK, Jiří (ed). *Právní aspekty sociálního státu*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2014, s. 51-64.

c. Komentáře

1. BLAŽEK, Tomáš a kol. *Soudní řád správní-online komentář*. 3. aktualizace. Praha C.H. Beck, 2016.
2. KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s.

3. WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 906 s.
4. *Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment 13* (Twenty-first session, 1999), The Right to education (article 13 of the Covenant), UN doc. E/C.12/1999/10, [online]. Idnes.cz, [cit. 11. listopadu 2017] Dostupné na < <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEo vLCuW%2BKyH%2BnXprasyMzd2e8mx4cYID1VMUKXaG3Jw9bomilLKS84HB8 c9nIHQ9mUemvt0Fbz%2F0SS7kENyDv5%2FbYPWaxMw47K5jTga59puHtt3NZr>.>
5. HŘEBEJK, Jiří et al. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 2, Práva a svobody: text Listiny v platném znění, komentář, literatura, judikatura, důvodová zpráva, zpravodajská zpráva, ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, mezinárodní smlouvy, prováděcí zákony*. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999, 871 s.
6. KVASNICOVÁ, Jana a Jiří ŠAMÁNEK. *Antidiskriminační zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 348 s.
7. Výbor pro práva dítěte OSN, obecný komentář č. 14 CRC/C/GC/14, str. 11 [online]. 23. května 2013 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 > .
8. Výbor pro práva osob se zdravotním postižením OSN, obecný komentář č. 4 CRPD/C/GC/4 [online]. 26. srpna 2016 [cit. 11. ledna 2018] Dostupné na < <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx> > .

d. Odborné články

1. BITENSKI, Susan H. Theoretical Foundations for a Right to Education Under the U.S. Constitution: *A Beginning to the End of the National Education Crisis*, 86 Nw. U. L. R ev. (1991-1992) 550-642 s.
2. KRATOCHVÍL, Jan. Test racionality: skutečně vhodný test pro sociální práva?. *Právník*. 2015, roč. 154 č.12, 1052-1074 s.

e. Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů
2. Listina základních práv a svobod, součást ústavního pořádku ČR, vyhlášená v č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 95/ 1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, účinný do 6.5.1953
4. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol účinný do 31.12. 2004
5. Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství účinný do 31.12. 2004
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o orgánu sociálně právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 500/2004 Sb., o správním řádu, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
12. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která se zabývá zvláštními opatřeními při realizaci jejich práva na vzdělání
13. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

- **Mezinárodní smlouvy**

1. Úmluva o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání z roku 1960 přijata Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1962
2. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, vyhlášená pod č. 95/1974 Sb., ve znění pozdějších předpisů
3. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, vyhlášený pod č. 120/1976 Sb., ve znění pozdějších předpisů
4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen vyhlášená pod č. 62/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů
5. Vídeňská úmluva o smluvním právu, vyhlášená pod č. 15/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů

6. Úmluva o právech dítěte, vyhlášená pod č. 104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
7. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu. navazujících, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
8. Evropská sociální charta, vyhlášená pod č. 14/2000 Sb. m. s. ve znění pozdějších předpisů
9. Listina základních práv EU, vyhlášená pod č. 111/2009 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
10. Smlouva o EU, vyhlášená pod č. 111/2009 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
11. Smlouva o fungování EU, vyhlášená pod č. 111/2009 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
12. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů

- **Sekundární legislativa ES/EU**

1. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie (kodifikované znění)
2. Směrnice Rady č. 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání

- **Zahraniční právní úprava**

1. Základní zákon Spolkové republiky Německo z 23. května 1949, ve znění pozdějších předpisů
2. Rakouská spolková ústava z roku 1955, ve znění pozdějších předpisů

- **Deklarace**

1. Všeobecná deklaráce lidských práv z roku 1948
2. Světová deklaráce vzdělání pro všechny Uspokojení základních vzdělávacích potřeb Jomtien, Thajsko, 5. - 9. března 1990

f. Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. února 1994, sp. zn. Pl. ÚS 35/93
2. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94
3. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. dubna 1996, sp. zn. Pl. ÚS 32/95

4. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01
5. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25.června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01
6. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.ledna 2003, sp. zn. Pl. ÚS 15/02
7. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. března 2006 sp. zn. Pl. ÚS 42/03
8. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.4.2008, sp. zn. Pl. ÚS 2/08
9. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.4.2012, sp. zn. Pl. ÚS 54/10
10. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.ledna.2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10
11. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. března 2014, sp. zn. II.ÚS 365/14.
12. Rozsudek ESLP ze dne 13. listopadu 2007 ve věci D.H. a ostatní proti ČR. Stížnost č. 57325/00
13. Rozsudek ESLP ze dne 30. dubna 2009 ve věci Glor proti Švýcarsku č. 13444/04
14. Rozsudek ESLP ze dne 29. ledna 2013 ve věci Horváth a Kiss proti Maďarsku. Stížnost č. 11146/11
15. Rozsudek ESLP ze dne 30. května 2013 ve věci Lavidá a ostatní proti Řecku. Stížnost č. 7973/10
16. Rozsudek SDEU ze dne 17. července 2005 ve věci *Coleman vs. Attridge Law and Steve Law* (C. – 303/06)
17. Rozsudek SDEU ze dne 23. února 2010, věc C-480/08 *Maria Teixeira v. London Borough of Lambeth a Secretary of State for the Home Department*
18. Rozsudek SDEU, spojené věci C-335/11 a C-337/11 *HK Danmark* ze dne 11. dubna 2013; SDEU, věc C-363/12 *Z*, 18. března 2014, ; SDEU, věc C-356/12 *Glatzel*, 22. května 2014
19. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 31. března 2016, č.j. 4 As 280/2015 – 38

g. Důvodové zprávy

1. Vládní návrh, kterým se předkládají Federálnímu shromáždění Československé socialistické republiky k souhlasu Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, přijaté dne 16. prosince 1966 XXI. Valným shromážděním OSN, a Československou socialistickou republikou podepsané v New Yorku dne 7. října 1968 Sněmovní tisk 93 [online]. Poslanecká sněmovna ČR, [cit. 23. listopadu 2017] Dostupné na: < http://www.psp.cz/eknih/1971fs/tisky/t0093_01.htm > .

2. Vládní návrh, kterým se předkládá k vyslovení souhlasu Federálnímu shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, přijatá v Římě dne 4. listopadu 1950, ve znění protokolů č. 3, 5, 8 a 9 a protokoly k Úmluvě č. 1, 2, 4, 6 a 7. Sněmovní tisk 1176 [online]. Psp.cz, 11. 10. 1992 [cit. 29. října 2018] Dostupné na < http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1176_01.htm > .
3. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 288/0 [online]. Psp.cz, 2. 9. 2014 [cit. 30. října 2018] Dostupné na < <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=288&CT1=0> > .

h. Internetové zdroje

1. *Committee on the Rights of the Child, Czech Republic* CRC/C/CZE/CO/3-4, 17 June 2011, [online]. Idnes.cz, [cit. 11. listopadu 2017] Dostupné na < http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A110712_TAJ_DOPORUENOSN.PDF > .
2. ČERVÍNEK, Zdeněk. *K aplikaci testu proporcionality na socio-ekonomická práva* [online]. Pravniprostor.cz, 2. března 2017 [cit. 8. listopadu 2018]. Dostupné na < https://www.prawniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-aplikaci-testu-proporcionality-na-socio-ekonomicka-prava?fbclid=IwAR1I-xXC6gfOMDULZw2W7afkk59b0Pisz9CDMBUiQDDfZF3z80k_AgcWIUI > .
3. *Dopis k přijetí úmluvy Dr. Arthur O'Reilly, bývalého prezidenta Rehabilitation International*, [online]. nrzp.cz [cit. 1. prosince 2017] Dostupné na < www.nrzp.cz/dokumenty/zahranicni/dopis.doc > .
4. DUŠKOVÁ, Šárka. *Právo na inkluzivní vzdělávání podle OSN*. [online]. Ceskaskola.cz, 11. ledna 2017, [cit. 9. ledna 2018] Dostupné na < <http://www.ceskaskola.cz/2017/01/sarka-duskova-pravo-na-inkluzivni.html> > .
5. HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte*. [online]. Epravo.cz, 17. října 2017, [cit. 9. ledna 2018] Dostupné na < <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html> > .
6. *Komparativní analýza vzdělávacích systémů ve vybraných zemích EU – ISCED 1, 2* [online]. Clovekvtsni.cz, 17. října 2012, [cit. 26. září 2018] Dostupné na

- < <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/41/file/1360764270-an-ka3-komparace.pdf> > .
7. *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF)*, [online]. MZCR. cz 1. července 2010 [cit. 22. listopadu 2017]. Dostupné na < http://www.mzcr.cz/obsah/mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnostidisability-a-zdravimkf-1982_3.html > .
 8. MŠMT. *Informace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k organizaci zápisů k povinné školní docházce str. 5*, [online]. 16. prosince 2016 [cit. 31. října 2018] Dostupné na < https://www.msmt.cz/file/39796_1_1/ > .
 9. MŠMT. *Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání v základní škole str.7*, [online]. MSMT.cz, 11. října 2016 [cit. 29. září 2018] Dostupné na < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-> > .
 10. *Odpověď Ministerstva zahraničních věcí ČR na žádost ze dne 16. 11. 2017* [online]. MZVCR. cz, 11. listopadu 2017 [cit. 2. listopadu 2018]. Dostupné na < https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/umluva_o_boji_proti_diskriminaci_v.html > .
 11. OSN. *Rozvojové cíle tisíciletí*. [online]. OSN.cz, 22. září 2017 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na < <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/rozvojove-cile-tisicileti-mdgs/> >
 12. Rada EU. *Návrh směrnice zavádějící princip rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením*. [online]. nrzp.cz, [cit. 1. listopadu 2017]. Dostupné na < www.nrzp.cz/dokumenty/zahranicni/DSS-EDF_cz.doc > .
 13. Veřejný ochránce práv [online]. Facebook.com, 14. listopadu 2017 [cit. 14. listopadu 2017]. Dostupné na < <https://www.facebook.com/verejny.ochrance.prav/videos/vb.520555461325468/1599110013470002/?type=2&theater> > .
 14. *Závěrečná doporučení k závěrečné zprávě ČR k plnění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením z dubna 2015*. [online]. Nrzp.cz, [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na < <http://www.nrzp.cz/aktualne/informace-predsedy-nrzp-cr/1349-informace-c-31-2015-zaverecna-doporuceni-vyboru-osn-k-umluve.html> > .

i. Ostatní

1. Archiv autora.

Abstrakt

Tato diplomová práce je věnována problematice přijímání dětí se zdravotním postižením do základních škol v ČR ve světle práva na vzdělání. Kromě úvodu a závěru, práce obsahuje kapitolu věnovanou mezinárodním závazkům státu v oblasti práva na vzdělání, vnitrostátnímu zákonné úpravě a dále kapitolu zabývající ústavnímu zhodnocení právní úpravy.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení právní úpravy ČR v této oblasti a také podrobení některých problematických aspektů právní úpravy testu ústavnosti. K dosažení těchto cílů se budu ve své práci věnovat, jednak závazkům ČR v této oblasti, poté bude následovat konfrontace některých problematických aspektů právní úpravy s ústavním pořádkem ČR.

Vzhledem k tomu, že jde o téma, které není příliš vědecky zpracováno, domnívám se, že tato práce je přínosná, neboť se mi podařilo vymezit podstatu práva na inkluzivní vzdělání, identifikovat problémy a navrhnout jejich řešení.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of admission of children with disabilities to primary schools in the Czech Republic in the light of the right to education. In addition to the introduction and the conclusion of the thesis, it contains a chapter devoted to the international obligations of the state in the area of the right to education, the national legal regulation and a chapter dealing with the constitutional evaluation of the legislation.

The main aim of this diploma thesis was to evaluate the Czech legislation in this area as well as to subject some problematic aspects of legal regulation of the constitution test. In order to achieve these goals, I will devote my attention to both the Czech Republic's commitments in this area and the confrontation of some problematic aspects of legal regulation with the constitutional order of the Czech Republic.

Given that this is a topic that is not very scientifically done, I believe that this work is beneficial because I have succeeded in defining the essence of the right to inclusive education, identifying problems and proposing solutions.

Klíčová slova

Diskriminace, dítě se zdravotním postižením, individuální vzdělávání, inkluzivní vzdělávání, lidská práva a svobody, právo na vzdělání, test proporcionality, test racionality, úmluva, ústavnost, rodič, základní škola, zákonný zástupce, závazky státu.

Key Words

Discrimination, child with disabilities, individual education, inclusive education, human rights and freedoms, right to education, proportionality test, rationality test, convention, constitutionality, parent, primary school, statutory representative, state commitments.